

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

TUOHIMAA RUUT
KUVATAITEEN VAIKUTUS HYVINVOINTIIN

Kasvatustieteen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus
2016

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author Tuohimaa Ruut	
Työn nimi/Title of thesis Kuvataiteen vaikutus hyvinvointiin			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis Kandidaatintyö	Aika/Year Elokuu 2016	Sivumäärä/No. of pages 36
Tiivistelmä/Abstract <p>Kuvataiteen vaikutuksia positiiviseen hyvinvointiin on havaittu monissa tutkimuksissa. Kuvataiteen on tutkittu lisäävän hyvinvointia sosiaalisen luonteensa, ihmisten kohtaamisen sekä kulttuuriaktiivisuuden lisääntymisen vuoksi. Lisäksi sen on havaittu tuottavan oman elämän selviytymiskeinoja ja tulevaisuudenuskoa yksilön tasolla. Saatujen tutkimustulosten hyödyntäminen on kuitenkin haastavaa, mikäli ei ymmärretä kuvataiteen tuottamisen prosessia ja tätä kautta päästä sisälle sen mahdollistavuuteen.</p> <p>Kuvataide ymmärretään tutkimuksessa aktiivisesti koettavana taiteenalana. Oli kyse sen vastaanotamisesta tai tuottamisesta, tapahtuu taideprosessi kokijassa itsessään. Myöskin hyvinvointi mielletään sen aktiivisen voimauttamiskeinojen rakentamisen kautta passiivisen tarkastelun sijaan.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kuvataidetta tekevien henkilöiden kokemuksellisesta näkökulmasta, aiheuttaako kuvataiteen tuottaminen positiivista tai negatiivista hyvinvointia. Lisäksi on tutkittu, mitkä hyvinvointia rakentavat osatekijät mahdollisesti vahvistuvat kuvallisen tuottamisen parissa. Kyseessä on laadullinen, fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus.</p> <p>Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelumetodilla kahdelta kuvataidetta ammatikseen harjoittavalta henkilöltä. Aineistonhankinnassa on hyödynnetty haastateltavalähtöistä menetelmää, jossa on jätetty tilaa haastateltavan omille ajatuksille sekä niiden keskustelua ohjaavalle suunnalle. Näin on varmistettu, että aineiston tulee olla aitoa ja haastateltavasta lähtevää. Aineistoa on käsitelty suhteessa hyvinvoinnin voimauttamiskeinoihin analysoimalla ja tulkitsemalla. Lisäksi tulkittu aineisto on tarkastettu haastateltavilla moneen otteeseen ja hiottu näin haastattelun tuottaman aineiston oikeellisuuden varmentamiseksi.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että aktiivisen kuvataiteen harjoittaminen tuottaa niin hedonistista kuin eudaimonistakin hyvinvointia. Sen havaitaan olevan kiinteästi yhteydessä myös hyvinvoinnin rakentumisen osatekijöihin. Kuitenkin kuvataiteen tuottamisen hedonistiset vaikutukset näyttävät tulevan vahvimmin esille silloin, kun elämä ei ole täysin eristetty kuvataiteelle, vaan sitä harjoitetaan osana muun hyvinvoinnin tukemisen kontekstia.</p>			
Asiasanat/Keywords kuvataide, taideprosessi, hyvinvointi, hedonistinen hyvinvointi, eudaimoninen hyvinvointi, laadullinen tutkimus, fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Taiteen filosofia	3
2.1	Kuvataiteen määritelmä nykytaiteessa	4
2.2	Kuvataiteen kaksinainen rooli.....	5
3	Aktiivinen hyvinvointi	7
3.1	Aktiivisen hyvinvoinnin tuottamisen premissit.....	8
3.2	Emootioiden osaprosessit.....	10
4	Taide ja hyvinvointi	13
4.1	Taiteen hyvinvoinnin tuottamisen keinot	14
4.2	Kuvataide hyvinvointina	15
5	Tutkimuksen taustaoletukset	16
5.1	Ontologia ja ihmistutkimus	16
5.2	Epistemologia ja validiteetti	18
5.3	Tutkimuskysymykset ja metodologiset valinnat	20
6	Aineisto	23
6.1	Analyysi ja tulkinta	23
6.1.1	<i>Kuvataide aktiivisena tuottamisen prosessina</i>	23
6.1.2	<i>Hedonistinen hyvinvointi</i>	24
6.1.3	<i>Eudaimoninen hyvinvointi</i>	25
6.1.4	<i>Aktiivisen hyvinvoinnin osaprosessien ilmentyminen</i>	26
6.2	Johtopäätökset.....	29
6.3	Tutkimuksen luotettavuus	31
6.4	Jatkotutkimuskysymykset	33
	Lähteet	35

1 Johdanto

Vallitsevan käsityksen mukaan hyvinvointi on jaettavissa karrikoituihin palasiin, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen tason olemassaoloon. Ihminen kuitenkin kokee ja toimii kokonaisuutena, josta osa-alueiden erottelu on mahdotonta, jopa harhaanjohtavaa. Mistä lähtökohdista sitten hyvinvointia voidaan tukea, jos kyse onkin laajemmasta kokonaisuudesta kuin tiettyjen osa-alueiden huoltamisesta? Loogisen empirismin perustajan Russellin näemyksen mukaan hyvinvointi lisääntyy työn antaman sisällön sekä ihmisistä ja asioista kiinnostumisen seurauksena (Russell, 1930, 99-159). Kuitenkin kiinnostumisen syntymiseen tulee nähdä vaivaa ollen itse aktiivinen oman kiinnostuksen herättäjä (Russell, 1930, 173). Myöskin Siitonen korostaa aktiivisuuden merkitystä hyvinvoinnin tuottamisessa (Siitonen, 1999). Hyvinvoinnista tulee puhua aktiivisena hyvinvointina, sillä näin se ilmentää käsityksen tuotettavissa olevista ominaisuuksistaan passiivisen olemuksen sijaan.

Mitä sitten on taide ja kuvataide? Taiteen rooli on irrotettu muusta inhimillisestä toiminnasta ja kokemuksellisuudesta vain joillekin kuuluvaksi ja vaikeasti ymmärrettäväksi, näin jopa oman ymmärtämättömyyden kokemuksen vuoksi vältettäväksi korkeakulttuuriksi. Inspiroivaa jalkapallo-ottelua ei pidetä taidekokemuksena eikä mukaansatempaavaa majanrakennusta taiteellisenä tuottamisena. Dewey näkee taiteen sen kokemuksellisuuden kautta niin arkisista asioista inspiroitumisena kuin kontekstista irrottamattomana inhimillisenä tuottamisenakin (Dewey, 1934 11-16). Inhimillisiä kokemuksia ei voida näin jakaa taiteeksi tai ei taiteeksi, korkeakulttuuriksi tai viihteeksi, kunnioitettavaksi tai ei kunnioitettavaksi elementiksi. Taiteen määrittää kunkin omakohtainen kokemus. Mukaansatempaava, innostava, joskus jopa tuskallinen ihmisen tuottaminen, tekeminen ja suhtautuminen voi olla taidetta tai kokemusta, joka tuottaa taidetta. Taiteen ollessa inhimillistä toimintaa se ei voi olla mitään, mikä ei olisi jonkun saavutettavissa. Se tulee nähdä mahdollisuuksia avartavana elementtinä, johon jokaisella on mahdollisuus omista lähtökohdistaan suhtautua. Taiteen inhimillisen kokemuksen merkitystä korostavasta näkökulmasta myöskin kuvataide määräytyy tuottajan tai vastaanottajan subjektiiviselle merkityksenannolle riippumatta sen arvostuksesta kulloinkin vallitsevassa kontekstissa.

Taiteesta kiinnostumisella ja sen harrastamisella on tutkitusti vaikuttava merkityksensä hyvinvointiin (Hyyppä, 2002, 44). Taiteen terveyttä ja elinikää lisäävät syyt ovat tulkittavissa taiteen kulttuuriaktiivisuutta ja sosiaalista toimintaa lisäävien vaikutusten seurauksina

(Hyypä, 2002, 44). Näin taiteen hyvinvointia tuottava vaikutus on tutkimusten valossa nähtävillä ja tulkittavissa sosiaalista toimintaa lisäävänä. Taiteen kulttuuristen hyvinvointivaikutusten rinnalla kuvataide nähdään vahvasti itseilmaisun keinona ja näin sitä käytetään niin rentoutumiseen, voimaantumiseen kuin terapiankin välineenä (Savolainen, 2008). Kuvallisessa työskentelyssä oletetaan näin olevan hyvinvointia tuottavia tekijöitä, joiden olemassaolon kyseenalaistamisen lisäksi on syytä tarkastella, mitä ja millaisia ne mahdollisesti ovat, jotta ne voidaan saavuttaa. Vaikka taidetta onkin käsitelty hyvinvointia lisäävänä elementtinä, tutkimus lähtee liikkeelle ilman oletuksia niiden suhteesta. Tutkimuksessa myöskin keskitytään kuvataiteen tuottamisen ja sen kokemisen vaikutuksiin suhteessa hyvinvointiin sekä painotetaan niitä osatekijöitä, joiden kautta hyvinvointia kuvataiteen keinoin voidaan rakentaa. Näin taiteelliseen prosessiin perehtymällä voidaan saada yleiseen käyttöön se, miten kuvataiteen keinoin voidaan mahdollisesti lisätä hyvinvointia. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kuvataiteen tuottaminen ilmenee suhteessa hyvinvointiin?
2. Mitkä osatekijät ja prosessit mahdollisesti lisäävät hyvinvointia kuvataiteen tuottamisen kentässä?

Tutkimus etenee epistemologialtaan fenomenologis-hermeneuttisen metodin raamittamana. Näin tutkimus keskustelee ensin tutkimuskysymyksiä käsittelevän tieto- ja tutkimuskirjallisuuden kanssa ja rakentaa tämän jälkeen uutta tietoa empiirisen laadullisen tutkimuksen perusteella kerätyn aineiston tulkinnan kautta suhteessa aikeisempiin tieteen tuloksiin.

2 Taiteen filosofia

Taiteen olemusta alettiin varsinaisesti määritellä 1700-luvulla, joka oli modernin elämäntattomuksen alkua. Aikakausi oli kokeellisten ja sovellettujen tieteiden aikaa sekä samalla luokittelun aikakausi, jonka myötä syntyi uusi tiede, estetiikka. Tällöin taiteen päämäärinä nähtiin kauneus ja esteettisen mielihyvän saaminen. (Bernard & Trewin, 1977, 200-255.) Tieteenalan kehityksen tuloksena taidekäsitteitä voidaan tulkita nykyisin olevan niin monia erilaisia ja ristiriitaisia, että taiteen tyhjentävä määrittely näyttää mahdottomana (Sederholm, 2000, 6-9). Määrittely on kuitenkin ehdotonta sen tiedostamiseksi, mistä kulloinkin puhutaan.

John Dewey, yhdysvaltalainen filosofi ja psykologi, on luonut taiteenfilosofian, joka pohjautuu inhimilliseen kokemukseen. Se sijaan, että taide tunnustettaisiin olemassa olevaksi suhteessa fyysisiin tuotoksiin, piileväksi ominaisuudeksi maalauksiin, patsaisiin tai rakennuksiin kätkeytyneenä, Dewey näkee sen kokemuksellisenä vuorovaikutuksena elävän olennon ja ympäristön välillä. Taiteellinen kokemus on aistillinen, nautinnollinen tila minkä tahansa arkipäivän askareen tai tehtävän viedessä mennessään. (Dewey, 1934, 11-14) Tämä taiteen tuottamisen alkusysäys muuttuu esteettiseksi kokemuksiksi subjektin vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristö suhteessa subjektiin aiheuttaa epätasapainotilan, jonka ratkaisutukseen ihminen pyrkii esteettiseen toimintaan. (Dewey, 1934, 21-28) Taide on näin jokaisen inhimillisen olennon saavutettavissa oleva luontainen tapa säilyttää itsessään eheys osana ympäristöä.

Tekijät, jotka ovat luoneet taiteelle henkisen ja ideaalisen identiteetin ja nostaneet sen näin jalustalle ihmisten ulottumattomiin, eivät ole lähtöisin taiteesta. Taiteeksi myöhemmin määritellyt esineet olivat aikansa arkiesineitä ja kuuluivat erottamattomaksi osaksi niin klaanien jäsenyyden ilmaisemista kuin taisteluun ja metsästyksenkin. Edes Ateenassa taiteita ei irrotettu niiden kokemuksesta. (Dewey, 1934, 15-16) Taide ei ole ollut elämästä erotettua henkistä ideologiaa, joka kuuluu vain sitä ymmärtävälle kulttuurintuntemuksessa valistuneelle ryhmälle. Se kuuluu kaikille ja on osana kaikkea inhimillistä toimintaa.

Taidetta ja sen osaa inhimillisessä sivistyksessä ei ymmärretä, mikäli se suppeutetaan kulttuurintuntemuksen ja tunnettujen teosten määrittelemäksi elämäntilaksi (Dewey, 1934, 20). Taiteen tehtävä on kokemukseen pohjautuvan luonteensa vuoksi tuottaa subjektiivisesti merkityksellistä tietoa. Tällainen tieto on varmuuden jälkeisessä postpositiivisessa ajassamme

muodostunut merkitykselliseksi. Mahdollisuuteemme tietää varmasti, ennustaa ja hallita fyysistä maailmaa on osoittautunut rajalliseksi. Usko varmaan tietoon on koetuksella ja käsitys tiedosta on laajentunut uusiin osa-alueisiin: tunteisiin, kuvitteluun ja aistimuksiin. (Phillips & Burbules 2000, 14-26.) Taiteen tehtävä ja mahdollisuus on tuottaa tällaista, laajalaisempaan käsitykseen pohjautuvaa tietoa.

Laaja-alaisemman tietokäsityksen ideologiaan viittaa myöskin James S. Catterallin (2009) kehittämä termi hiljaisuus. Hiljaisuus tarkoittaa hermostolliseen tapahtumiseen ja muutokseen pohjautuvaa tiedostamatonta toimintaa. Taidekokemus on siis oppimisen, muutoksen ja seurausten kannalta merkittävämpi kehitystekijä kuin taiteen tuottaja itse tietää. (Catterall, 2009, 141.)

Samansuuntaisesti Sandqvist (1999) painottaa taiteen olemusta prosessina. Hän määrittelee prosessin olevan ennakoimaton tapahtumien kulku, jonka arvaamattomuudelle ja ohjautuvuuden suunnalle on antauduttava. Prosessi ei ole määriteltävissä lopputuloksen perusteella, vaan sen mahdollistuminen vaatii siinä olemista; vastaanottamista, kohtaamista, suostumista ja juuri oleilun kenttään asettumista. (Sandqvist, 1999, 66-82.)

Taidekokemuksen voidaan määritellä olevan sisäisen, tiedostamattoman toiminnan aiheuttamaa prosessinomaista muutosta, jonka vietävyydelle on heittäytyttävä. Taide itsessään käsittelee oletuksen sen prosessimaisuudesta, jolloin se ei ole kategorisoitavissa tiettyyn alueeseen tai kohteeseen, vaan sen olemus on kokijaan itseensä sidoksissa.

2.1 Kuvataiteen määritelmä nykytaiteessa

Kuvataiteen määritelmä taiteen filosofian kentässä rajaa taiteen luonteen tarkastelun sektoria. Kuvataidetta ei ole enää perusteltua nähdä perinteisen taiteen tavoin visuaalisena kuvailmaisuna vaan laajan mahdollistavuutensa vuoksi nykytaiteen tavoin eri taiteenalojen rajoja murtavana ja niiden ominaisuuksia yhdistelevänä taiteen sektorina. Nykytaide on ajanmukaisen tilansa ja yhteiskunnallisen ilmentymisensä vuoksi perustelluin lähtökohta kuvataiteen olemuksellisuuden määrittelyssä.

Nykytaide on selkeimmin ymmärrettävissä verrattuna 1850-1950 -luvulla vaikuttaneeseen edeltäjänsä, moderniin taiteeseen. Moderni taide on selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus sekä vuorovaikutukseton suhteessa politiikkaan tai moraaliin. Nykytaide taas on tilapäisempi ja

rikkonaisempi, eri tyylien ja ilmaisutapojen yhdistelmä. Se on vuorovaikutuksellinen ja kantaaottava sekä painottaa modernismin teospainotteisuuden sijaan vuoropuhelua katsojan kanssa. (Sederholm, 2000, 182) Niinpä kuvataide ei rajaudu vain visuaalisen ilmaisun tuottamiseen vaan voi olla myös eri aistikokemuksin vastaanotettava prosessi.

Modernin taiteen sijaan nykytaide ei ensisijaisesti pyri näköiseen ja kauniiseen (Piironen, 1995, 17). Se voi ilmentää elämän pirstaleisuutta juuri sellaisenaan, kaunistelematta. Näin harmonialla ja kauneudella ei ole ehdotonta sijaa taiteessa, vaan nykytaiteen tehtävänä on kohdata elämän epävarmuus ja moninaisuus. Taiteen lukeminen ei ole sen ymmärtämistä vaan siihen suhtautumista. (Sederholm 2000, 72.)

2.2 Kuvataiteen kaksinainen rooli

Kuvataiteella on kuitenkin kaksinainen roolinsa, ilmentyminen niin itseisarvona kuin myös tinkimättömänä osana kulttuuria ja ihmisen toimintaa. Itseisarvona ilmentyminen tarkoittaa, että tehdään taidetta taiteen itsensä vuoksi kun taas sen rooli osana ihmisen arkea ja jokapäiväistä toimintaa selittää sen tehtävää osana kaikkea toimintaa jumalten palvonnassa tai antiikin aatteiden levittämisessä. Antiikin veistoksia ei tehty itseisarvoaan taide, tekoprosessi tai taidekokemus, vaan niiden päämääränä oli levittää ihmiskuvaa ja tavoiteltavia ihmisen ominaisuuksia (Dewey, 1934, 15-16). Taide on ymmärrettävä näin ihmiselämään luontaisesti kontekstisoituvana elintapana, mutta sen pelkkä sitouttaminen muuhun elinkontekstiin ei anna riittävää korostusta subjektiivisen kokemuksen tärkeydelle. Niinpä taide on kaksinai-roolittamalla perusteltua nähdä niin kontekstisidonnaisuuden kautta kuin myöskin itseisarvona, taiteena taidetta varten.

Kontekstisidonnaisuutta korostavassa lähtökohdassa taide on erottamaton osa kaikkea inhimillistä toimintaa. Kaikkeen tekemiseen omaksuttaessaan se on taiteellinen tapa toimia arkisissa tilanteissa. Fineberg (2006) kuvaa modernismin aikana länsimaisen taiteen tradition kyseenalaistamisen myötä syntyneitä oivalluksia nähdä lapsen toiminnassa juuri sitä spontaania ja epäsovinnasta ilmaisua, jota taiteilija etsii ja tarvitsee. Myöskin jo 1700-luvun lopulla Friedrich von Schiller kuvasi Kirjeissä esteettisestä kasvatuksesta, että lapsen toiminnassa on luontaisesti kaikki esteettisen toiminnan mahdollisuudet, jotka aikuinen myöhemmin kadottaa (Pääjoki, 2011, 109). Näin taiteellinen toimintamuoto linkittyy olennaisesti kaikkeen toteutusympäristöönsä. Se voi olla mihin tahansa arkipäivän askareeseen keskittymistä, mistä itse teoksen synnyttäminen saa liikkeellepanevan inspiraationsa (Dewey, 1934, 13).

Näin myöskin kuvataide on nähtävillä ja tulkittavissa suhteessa ympäristöön. Sen syntyminen saa alkunsa inhimillisistä kokemuksista samoin kuin sen tulkitseminen on liitettävä luomiskontekstiin. Yksittäistä taideteosta ei voida myöskään Deweyn (1934) näkemystä mukaillen erottaa kontekstistaan olettaen sen huokuvan taiteellista olemustaan itsessään. Se on vain inhimillisen luovuuden, taiteellisen toiminnan tulos, ja esine siinä missä mikä tahansa muukin. Se voi toki toimia uuden taiteellisen toimijuuden inspiraation herättäjänä vangitessaan katsojan, mutta taidetta teoksen itsensä suhteen on sen inspiraatiosta koko tekoprosessin läpi kestänyt luomisprosessi.

Itseisarvona taiteen olemus on olemista taiteena taiteen vuoksi. Edellä esiteltyyn, kontekstisidonnaiseen luonteeseensa verrattuna se ei ole tyhjentävästi selitettävissä vain osana ympäristöä, kuten Deweyn (1934) näkemyksen ympäristön vuorovaikutuksen kautta syntyneen epätasapainotilan ratkaisuna, ympäristöstä syntyneiden inspiraatioiden tuotoksena tai tulkinnan ja kokonaisvaltaisen kokemuksen onnistumisen kannalta tärkeän miljööän huomioimisena. Edes pragmaattisen estetiikan piirissä, missä taiteen olemusta osana kokemusta ja tilaa korostetaan, taiteen näkemistä vain välineenä pidetään kapea-alaisena määritelmänä (Bardy, 1996, 28). Itseisarvona nähtynä kuvataiteen olemus on enemmän, tekoja ilman ennalta tavoiteltavaa päämäärää ja toimintaa kuvataiteelle itselleen, ei tiettyyn tilaa tai tapahtumaa varten. Käytännön toimijuudessa se on sitä, että taiteilija maalaa maalatakseen, ei saadakseen sen kautta rahaa, arvostusta tai edes hyvää mieltä. Tekeminen voi aiheuttaa niin hyvää kuin huonoakin oloa. Tekemisprosessiin voi sisältyä niin flow-tilan kaltaisia virtauskokemuksia kuin luomisen tuskaakin, ja sen jälkivaikutukset voivat olla niin vapautuneet kuin pettyneetkin. Pääjoki kuvaa lapsen taiteellisen ilmaisun muotona leikillisyyttä, jossa hän vetelee viivoja vauhdikkaasti sikinsokin paperilla ilman päämäärää (Pääjoki, 2006, 113). Tällaista on itseisarvollinen tekeminen.

Kuvataide voidaan siis nähdä kaksittuneessa roolissaan, kunkin tavoitteen tai niiden puuttumisen määrittämänä. Se voi olla joko kontekstisidonnaista tai itseisarvoistettua tai molempia riippuen tehtävästään ja siihen johtavista motiiveistaan. Riippumatta, luodaanko kuvataidetta jotakin varten vai sen itsensä vuoksi, on sillä kuitenkin seurauksensa. Sillä on tutkittu olevan usein vaikutuskeinoin positiivisia seurauksia terveyteen (esim. Hyyppä 2002, Hyyppä & Liikanen, 2005).

3 Aktiivinen hyvinvointi

Aktiivisen hyvinvoinnin vahvimaksi suunnannäyttäjäksi on seuraavissa kappaleissa harkitusti valittu Juha Siitosen (1999) väitöskirjaan pohjautuva näkemys voimaantumisesta suhteessa hyvinvointiin. Näkökulma on monialaiseen kirjallisuuteen verraten tietoisesti ja perustellusti valittu edustaakseen juuri tutkimuksen kannalta merkittävää aktiivista toimintaa. Niinpä tässä kappaleessa ja sen alaluvuissa käsitellään hyvinvointia sen aktiivisen toimijuutta korostavan näkökulman kannalta juuri Siitosen näkökulmaa vahvasti avaten. Ensiksi avaan aktiivista hyvinvointia käsitteenä ja tämän jälkeen itse kyseistä väitöstutkimusta.

Psykologian eudaimonista tutkimussuuntausta seuraten hyvinvointi koostuu eudaimonisesta ja hedonistisesta hyvinvoinnista. Eudamonia käsittää muun muassa persoonallisen kasvun ja itsensä toteuttamisen kun taas hedonia subjektiiviset kokemukset kuten mielihyvän. Jaatinen liittää näihin molempiin flow-käsitteen, joka on syntynyt visuaalisten taiteilijoiden työskentelyn havainnoinnin pohjalta. Hän kuitenkin näkee flown sisältävän niin toiminnallisen kuin kokemuksellisenkin merkityksen. (Jaatinen, 2015.)

Näiden, eudaimonisen ja hedonistisen hyvinvoinnin ollessa tasapainossa, ihminen kokee olonsa hyvinvoivaksi. Hyvinvointi on kokonaisuudessaan ihmisen kokemus mielekkästä elämänlaadusta ja onnellisuudesta. Hyvinvoinnin määrittelyssä kuitenkin karrikoidusti käytetty fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen osa-alueen olemassaolo vääristää sen luonnetta ja toimintaa. Ihmisen passiivisen tilan ja selkeästi jonkin osa-alueen tutkimisen kannalta luokittelu voi olla selkeyttävä, mutta aktiivisen hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen tuottamiseen se ei sovi. Luokittelu on hyvinvoinnin tuottamisen näkökulmasta sekava ja passivoiva, sillä hyvinvointia tavoitteleva ihminen joutuu tällöin itsensä kehittämisen sijaan kuluttamaan energiaansa itsereflektiiviseen puntarointiin ja sen kamppailuun, mitä osa-aluetta kulloinkin tulisi vahvistaa. Kyseiset osa-alueet kulkevat käsikädessä, jolloin niiden erillinen vahvistaminen ja luokittelu on paitsi turhaa, myöskin toiminnan kannalta mahdotonta ja harhaanjohtavaa. Kokonainen ihminen ei voi säädellä, parantaa tai keskittyä vain yhteen osa-alueeseensa, vaan ne kulkevat aina ykseydessä.

Passivoivasta ja harhaanjohtavasta luokittelutavasta luovuttaessa hyvinvointi tulee nähdä aktiivisena hyvinvointina, aktiivisesti tuotettavan toiminnan ja kehittämisen näkökulmasta. Tällöin ihminen mielletään kokonaiseksi. Tämän kokonaisen subjektin valmiudet hyvin-

vointiin määräytyvät aktiivisen toiminnan kautta. Myöskin Siitonen näkee hyvinvoinnin kokonaisena, ilman tarvetta sen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen jaotteluun, vaikka puhuukin ilmiöiden selkeyttämiseksi erikseen ryhmästä ja yksilöstä (Siitonen, 1999, 164).

Siitonen on väitöskirjassaan luokitellut ihmisen hyvinvointiin johtavat voimaantumisen premissit, jotka käsittävät voimaantumisen ja sitä kautta hyvinvoinnin syntymisen aktiiviseksi, ihmisestä itsestään tuotettavissa olevaksi prosessiksi (Siitonen, 1999, 116, 161-165). Prosessi etenee voimaantumisen kannalta merkittävien kategorioiden kautta, joista emootiot ovat erittäin merkityksellisiä niiden ollessa suurena vaikuttajana muihin voimaantumista tukeviin kategorioihin (Siitonen, 1999, 151-152). Emootioiden osaprosessit tukevat hyvinvoinnin aktiivista tavoittelua passiivisen olemassaolon sijaan. Nämä osaprosessit voidaan nähdä hyvinvoinnin rakennuspalikoina silloin, kun hyvinvointi nähdään aktiivisesti tuotettavana olevana alueena.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään ensiksi voimaantumisen ja tätä kautta hyvinvoinnin tuottamisen premissejä ja toiseksi voimaantumisen kategorioista merkittävimpiä, emootioita ja niiden osaprosesseja.

3.1 Aktiivisen hyvinvoinnin tuottamisen premissit

Siitonen (1999) on luonut oman tutkimuksen empiirisiin löydöksiin ja teoreettiseen integraatioon pohjautuvan voimaantumisteorian. Teoria koostuu viidestä premisistä, ehdosta, joiden toteutuminen tuottaa ja tukee hyvinvointia. (Siitonen, 1999, 116) Kyseisten premisien tarkastelu on tutkimuksen kannalta merkittävää ymmärtääkseen, mistä tutkimuksen aktiivisen hyvinvoinnin olemus muodostuu. Tässä kappaleessa taustoitetaan aktiivisen hyvinvoinnin viitekehystä, jonka jälkeen seuraava alaluku käsittelee tutkimuksen kannalta yksityiskohtaisemmin tutkimuksen painottavia osa-alueita.

Ensimmäinen premissi käsittää, että voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi. Työ itsensä voimaannuttamiseksi on tehtävä aina itse, henkilökohtaisella tasolla, mutta siihen vaikuttavat sosiaaliset tekijät ja ympäristö. Ympäristö voi olla voimaantumista tukeva tai sen tapahtumista vaikeuttava. (Siitonen, 1999, 161-162) Näin voimaantuminen, myös kuvataiteen tuottamisen voimauttavien vaikutusten saavuttaminen, edellyttää voi-

maantuvan henkilön omaa orientoitumista prosessiin. Ihmisen on itse opittava omat keinonsa tunnistaa ja saavuttaa omat voimanlähteensä, jolloin myöskin voimaantumisen prosessi voi olla eri ihmisten välillä hyvin erilainen (Siitonen, 1999, 91-93).

Prosessin on siis synnyttävä ihmisen omasta halusta ja toiminnasta. Toinen premissi määrittää voimaantumisen prosessin kategoriat, päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot niiden sisäisine suhteineen. (Siitonen, 1999, 162) Emootiot ovat erittäin merkityksellisiä taiteellisen prosessinomaisen työskentelyn kannalta, joten niitä käsitellään yksityiskohtaisemmin seuraavassa alaluvussa.

Päämäärät-kategoriaan kuuluu, että voimaantumista kokevan ihmisen tulee luoda itselleen tavoitteita, toivottuja tulevaisuuden tiloja. Näin hänellä tulee olla myöskin halu ymmärtää ja menestyä, vapaus valita ja päättää sekä olla tähän ohjaavat oikeat arvot. (Siitonen, 1999, 119-120) Kykyuskomusten suhteen väitöstudkimuksessa selvisi, että opettajaopiskelijoiden usko omiin kykyihin vaikutti vahvasti positiivisen latauksen ja voimaantumisen vapautumiseen. Kykyuskomusten muodostumiseen vaikuttavat, millaisen minäkuvan ihminen itselleen määrittelee, kuinka paljon hän luottaa itseensä ja missä määrin hän ottaa vastuun itsestään. (Siitonen, 1999, 129-130) Vastuunottaminen lisää paisti mielekkyyttä, myöskin ennusteita selvittää (Siitonen, 1999, 141-142). Kontekstiuskomukset käsittävät ympäristön osa-alueet, joita ihminen itse pitää omiin päämääriinsä pyrkimisen kannalta mahdollisuuksia avartavina, tukevin ja ennakkoluulottomina. Lisäksi hänen tulee olla kykenevä yhteisössä toimimiseen ja tasa-arvon vaalimiseen yhteisössään. (Siitonen, 1999, 142-151) Emootiot ovat suuri, kaikkiin muihin voimaantumisen prosessin kategorioihin vahvasti vaikuttava osaprosessi. Ne vaikuttavat niin päämäärien, kyky- ja kontekstiuskomusten muodostamiseen, toteuttamiseen kuin niiden väliseen toinen toistaan tukeviin vaikutuksiinkin. Emootiot on jaettu keskeisiin osa-prosesseihin, säätelevään ja energisoivaan toimintaan, positiiviseen lataukseen, toiveikkuuteen, onnistumiseen ja eettisyyteen. (Siitonen, 1999, 151-152) Näitä käsitellään seuraavassa alaluvussa.

Kolmas premissi tähdentää voimaantumisen vaikuttavan sitoutumisprosessiin. Väitöskirjatutkimus osoitti opettajaopiskelijoiden voimaantumisen tunteen olevan suorassa yhteydessä kokonaisvaltaiseen työhön sitoutumiseen, kuten ahkeruuteen, panostamiseen ja vastuunottoon. (Siitonen, 1999, 158-160) Näin voimaantumisen tunteen saavuttaminen on yhteydessä työn laatuun ja jatkuvuuteen.

Neljäs premissi sitoo voimaantumisen kiinteään yhteyteen hyvinvoinnin kanssa. Voimaantumisen osaprosesseista keskeiset, vapaus, toivottuihin päämääriin pyrkiminen, turvallisuus, hyväksyntä, itseluottamus ja positiiviset tunnekokemukset ovat hyvinvoinnin kokemisen kannalta merkittäviä tekijöitä. Väitöstutkimuksen empiiriset tulokset osoittivat voimaantumisen tunteen olevan lujasti yhteydessä myöskin ihmisen oman hyvinvoinnin kannalta merkittäviksi näkemiensä tekijöiden vaalimiseen. (Siitonen, 1999, 162-164) Näin voimaantuminen lisää hyvinvointia samanaikaisesti yhteneväisten rakennustekijöidensä vuoksi, mutta myöskin voimaantuneen ihmisen tietoisesti hyvinvoinnin vaalimisen kautta. Lisäksi tutkimus osoitti yksilön voimaantumisen olevan suorassa yhteydessä ryhmän voimaantumiseen ja hyvinvointiin (Siitonen, 1999, 162).

Viidenneksi, voimaantuneisuus ole pysyvä tila, vaan sen tila muuttuu muiden premissien muutosten mukana. Ympäristön ja ihmisen oman minuuden ja elämäntilanteiden muuttuessa tulee näin kiinnittää huomiota jatkuvaan ihmisestä itsestään lähtevän voimaantumisen harjoittamiseen. (Siitonen, 1999, 164-165)

Premissit ilmentävät siis voimaantumisen olevan henkilökohtainen, omasta halusta ja kullakin yksilöllistä polkua kulkeva hyvinvoinnin saavuttamiseen tähtäävä prosessi. Se kulkee voimaantumisen kategorioiden, päämäärien, kyky- ja kontekstiuskomusten sekä emootioiden kautta, joista emootiot ovat kaikkiin muihin kategorioihin voimakkaimmin vaikuttava tekijä. Voimaantumisen saavuttaminen lisää hyvinvointia, mutta sivutuotteena samalla myöskin sitoutumista. Voimaantuminen ei ole kuitenkaan pysyvästi saavutettavissa oleva tila, vaan liikkuva, jatkuvasti vaalittava ja ylläpidettävä hyvinvoinnin tuottamisen keino.

3.2 Emootioiden osaprosessit

Siitosen luoman toisen premissin, voimaantumisen kategorian, sisältämät emootioiden osaprosessit ovat suhteessa muihin kategorioihin vahvimmin koettavissa olevia ominaisuuksia. Ne ovat tekijöitä, jotka säätelevät muiden voimaantumisen kategorioiden, päämäärien, kyky- ja kontekstiuskomusten, muodostumista ja mahdollistumista. Samoin ne ovat yhteydessä muiden premissien toteuttamisen mahdollistumiseen. (Siitonen, 151-152). Ne ovatkin kuvataiteen tuottajan työssä jatkuvasti, jokaisessa hetkessä läsnä olevia tekijöitä. Näin ne vaikuttavat työnteon mielekkyyteen ja sen aiheuttamaan hyvinvointiin. Tässä kappaleessa käsitellään emootioita niiden osaprosessien avaamisen kautta.

Voimaantumisprosessissa emootioiden kannalta tärkeä näkökulma on sen säätelevä ja energisoiva toiminta sekä sen osaprosessit positiivinen lataus, toiveikkaus, onnistuminen ja epäonnistuminen sekä eettisyys. Säätelevä ja energisoiva toiminta käsittää emootioiden merkityksellisyyden ihmisen toiminnan kannalta (Siitonen, 1999, 152). Näin emootioiden aiheuttaessa motivoitumisen, on aktiivisen toiminnan synnyttämisen kannalta perusteltua nähdä hyvinvointi emootioiden osaprosessien kautta.

Osaprosesseista positiivinen lataus määrittyy virtauksen kaltaisena tunnetilana sekä innostuneisuutena tehtävää asiaa kohtaan. Tunnetila voi olla voimakas, totaalinen ympäristön, onnistumisen tavoittelun, terveyden ja olemassaolevan todellisuuden unohtamisen tai lievempi, tehtävään paneutumisen ja sen sujuvuuden aiheuttama tila. Siihen liittyy spontaani toiminta, innostuminen, halu kokeilla ja ottaa riskejä sekä positiivinen ennuste selvitä uudeltaisista haasteista. Positiiviseen lataukseen voi vaikuttaa ympäristön muuttamisella turvallisiksi ja ympäristön tukevalla ja kannustavalla ilmapiirillä. (Siitonen, 1999, 152-153)

Toiveikkaus taas käsittää optimistisen tulevaisuuden näkymän ja riittävän uskon omiin kykyihinsä sen saavuttamiseksi. Optimistisen näkymän valottamana ihminen on motivoitunut toimimaan tavoitteensa puolesta, sillä näkee sen tavoittelemisen merkityksellisenä ja tuloksellisena. Toiveikas ihminen ei masennu takaiskuista, vaan näkee asioiden valoisan puolen ja on kykyihinsä uskoen valmis kamppailemaan haasteiden voittamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Toiveikkaus lisää paitsi omaa voimautumista, myöskin tätä kautta ympäristön toiveikkautta ja näin jälleen oman toiveikkauden lisääntymistä. Vaikutus ympäristön suhteen on näin molemminsuuntainen. (Siitonen, 1999, 153-154)

Merkityksellisenä voimaantumisessa Siitonen näkee myöskin onnistumisen ja epäonnistumisen kontekstin. Se on suorassa yhteydessä minäkuvaan, itsetuntoon, riskinottoon ja luovuuden tuottamiseen. Onnistumisen kokemukset lisäävät omanarvontuntoa ja näin rohkeutta oman mielipiteensä ilmaisemiseen ja uudelleenlaiseen toimimiseen. Onnistumiseen vaikuttavat teknisen osaamisen, todellisten taitojen määrän ja puhtaan työn sijaan huomattavasti enemmän omat sisäiset ajattelumallit, sisäinen puheääni ja uskomukset. Myöskin kyky säädellä tunteita, hallita sosiaalisia tilanteita ja omaa toimintaa ovat suuremmassa roolissa elämässä onnistumisen suhteen kuin tekniset tietotaidot. Siitonen näkee näin monien muiden tutkimusten ja auktoriteettien valottamalla tavalla onnistumisen suurimmalti osin sisäisen ajattelutavan sanelemaksi. (Siitonen, 1999, 154)

Siitonen korostaa sisäistä ajattelutapaa myöskin epäonnistumisen positiivisessa mahdollisuudessa. Epäonnistumisen kääntämisessä oppimiskokemukseksi sisäisellä ajattelukyvyllä ja sen kehittämisellä on kausaalinen yhteys onnistumisen kokemiseen. Onnistumisen tärkeinä mahdollistajina Siitonen näkeekin ihmisen sisäisen puhetavan ja itsensä hyväksynnän. Tämä puhetapa on merkittävä kaiken muun hyvinvoinnin tuottamisen ja toiminnan tulkitsemisen kannalta. (Siitonen, 1999, 154)

Eettisyyden painoarvon Siitonen taas näkee reiluutena, muiden äänen kuulemisena. Eettisyyden suhteen hän painottaa muiden ajatusten, käsitysten ja arvomaailman kuulemista sekä oikeudenmukaisuutta päätöksissä. Yksi ei voi jakaa omaa arvomaailmaansa kritiikittömästi muille, vaan optimaalisimman kokonaisuuden muodostumiseksi kaikilla on tunnustettava olevan jotakin annettavaa yhteiseen elämään. (Siitonen, 1999, 156-157) Siitosen eettisyyden määritelmässä kuitenkin korostuu koulukonteksti, jossa auktoriteetti on selkeästi jakautunut. Kuitenkin määritelmä antaa näkökulmaa siihen, miten taitelija tai kuka tahansa yhteiskunnan toimija on vastuussa oman toiminnan eettisistä seurauksista. Muiden kuuleminen edellyttää oman arvomaailman ja ajattelun kuulemista, jolloin eettisyys tulee nähdä myöskin sisäisenä toimintana ja ajattelun kehittämisenä itsensä kanssa.

4 Taide ja hyvinvointi

Kultturiaktiivisuudella on useissa tutkimuksissa havaittu olevan suora yhteys hyvinvointiin. Kulttuuria on alettu käyttää laajalle ryhmälle parantavana hoitomuotona. Ruotsalaistutkimukset osoittavat kulttuuriharrastuneisuuden lisäävän eliniänodotetta verrattavissa sitä harrastamattomiin. Kyseiset tutkimukset varmistettiin toista kymmentä vuotta kestäneellä seurantajaksolla, jotka todistivat, että taidelaitoksissa vierailu oli suorassa kontekstissa pitkään ikään. Uumajalaisten tutkimustulos on otettu hyödynnettäväksi New Yorkin slummeihin ja vanhainkoteihin kuljettamalla ryhmiä Broadwaylle katsomaan ja kokemaan taidetta. Unescon tukema liike Arts in Hospital taas tähtää terveyden parantamiseen tuomalla hoitolaitoksiinsa taidetta. (Hyypä, 2002, 44) Tutkimusten positiiviset tulokset tukevat aktiivisen hyvinvoinnin määritelmää. Aktiivisen hyvinvoinnin näkökulmasta kultturiaktiivisuus lisää toimijuutta sekä edellyttää ja tuottaa innostuneisuutta, jonka aiemmin kuvatusti Siitonen (1999) näkee hyvinvoinnin tuottamisessa merkittäväksi osaprosessiksi.

Yllämainittuihin tutkimuksiin perehtynyt psykosomatiikan ja terveyden tutkija, Markku Hyypä, näkee kulttuurin paljon laajempaa kokonaisuutena taiteellisina tuotteiden sijaan (Hyypä, 2002, 44). Kulttuurin ja taiteen hyvinvointia luova vaikutus tuleekin nähdä esi-neellistämisen sijaan John Deweyn (1934) tavoin luovuutta tuottavana elämänasenteena. Tällöin se lähtee kokijasta itsestään, elämyksellisesti, ja on näin erityislaatuista pääomaa verrattuna muuhun suoritettavaan arkikontekstiin, jossa kokemukselle antautuminen ei ole taiteellisen lapsenomaisesti mukana. Myöskin voimaantumista väitöskirjassaan tutkinut Juha Siitonen (1999, 14) näkee hyvinvoinnin lähtevän ihmisestä itsestään, jolloin oma halu sen aktiiviseen tuottamiseen on merkittävä. Kiinnostumisella on kuitenkin merkittävä osuus aktiivisen tuottamisen synnyttämiseksi (Russell, 1930, 99-159; Siitonen, 1999, 152-153). Näin taiteen kentässä tuleekin valita itseään inspiroiva alue, tapa tai tyyli innostuksen heräämiseksi ja aktiivisen hyvinvoinnin tuottamiseksi.

Taiteellisten esineiden sijaan aktiivisesti tuotettavilla kulttuuri- ja taide-elämyksillä on havaittu olevan aivojen psykofyysistä säätelyjärjestelmää tasapainoittava vaikutus. Tämän ihmismieltä, aivoja ja elimistöä säätelevä järjestelmän ollessa tasapainossa sosiaalisen ympäristön kanssa ihminen kokee olevansa terve ja hyvinvoiva. (Hyypä & Liikanen, 2005, 50.) Taide ei määrity näin ainoaksi hyvinvoinnin tukijaksi, mutta sen mahdollistavuus psykofyysisen järjestelmän tasapainoittajana tukee sen roolia hyvinvoinnin merkittävänä tukijana.

4.1 Taiteen hyvinvoinnin tuottamisen keinot

Teorioita, kuinka kulttuuri ja taide linkittyvät osaksi hyvinvoinnin tukemista, on kuitenkin useita. Empiirisesti testatuista oletuksista, joihin tutkimuksen nojautuvat, voidaan eritellä omaksi näkemykseksi stressiteoria. Stressiteorian mukaan henkisten ja ruumiillisten haasteiden kokemisesta seuraa joko niistä selviytyminen tai romahtaminen. Virikkeet ja positiiviset elämykset taas aiheuttavat positiivista stressiä. Kulttuuri- ja taide-elämykset ovat näitä positiivisen stressin tuottajia, sillä ne ovat omiaan aiheuttamaan positiivisia emootioita, iloa, tyydytystä, innostuneisuutta ja assertiivisuutta. (Hyypä & Liikanen, 2005, 57) Näin kuvataiteen tuottaminen ja vastaanottaminen nähdään positiivisen stressin välityksellä kahdella tavalla, sekä keinoksi tuottaa negatiivisen stressin sietoresursseja tavoitteenaan päästä negatiivisesta tilasta neutraaliin että myöskin tuottaa positiivisia emootioita tavoitteenaan päästä neutraalitalasta positiiviseen. Nämä voivat tapahtua samassa taidekokemuksessa, mutta ovat eriteltävissä erilaisten tehtäviensä vuoksi.

Toisen omaksi näkemyssuuntaukseksi määriteltävän teorian mukaan taide-elämyksen muuttuminen hyvinvoinniksi perustuu ihmisen ja koko universumin olemukselliseen rytmiseen luonteeseen. Näin taide-elämys sulautuu ihmisen perusrhythmeihin, jotka ovat neurofilosofiassa ja psykofysiologiassa ihmisen toimintakyvyn ja terveyden perusta. (Hyypä & Liikanen, 2005, 57) Teoria ottaa huomioon ihmisen kokonaisvaltaisen olemuksen erottamattomana osana suhteessa luontoon ja ympäristöön. Stressiteorian mukaisen taide-elämyksen psyykkisen tehtävän toteuttamisen sijaan teoria näkee taiteen osaksi maailman olemuksellista rakennetta, johon ihminen kuuluu erottamasti. Tämä selittää ihmisen luontaista kyvyä ja taipumusta tuottaa taidetta kulttuurista ja aikakaudesta huolimatta.

Stressiteoria perustelee ihmisen oman toiminnan syy-seuraussuhteita, kun taas universumiin ja ihmisen rytmiseen rakenteeseen perustuva teoria lisää oleellisen kontekstin merkityksen taiteen tuottamiseen. Molemmilla on tehtävänsä taiteen hyvinvoinnin tuottamisessa, sillä ihminen toimii omine motiiveineen, mutta toimintaan vaikuttaa oleellisesti ympäristön olemuksellisuus. Näin hyvinvoinnin tuottaminen tulee nähdä positiivisen stressin kokemuksena taiteen ihmiselle luontaisen olemuksen kentässä.

4.2 Kuvataide hyvinvointina

Jaatisen väitöstutkimus osoittaa visuaalisen taiteen tuottavan eudaimonista hyvinvointia. Tällä hän tarkoittaa itsensä toteuttamista, itseilmaisua, persoonallisten vahvuuksien kehittämistä ja kiinnostuneisuutta. Hän kuitenkin peräänkuuluttaa taiteiden hyvinvointikäytössä taiteellisten toimintojen käsitteiden ja prosessien ymmärtämistä. (Jaatinen, 2015) Huomio on erittäin keskeinen hyvinvointipyrkimysten toteutumiseksi. Hyvinvointitutkimusten mekaaninen hyödyntäminen tuskin onnistuu ilman perehtymistä, mitä kuvataide on, miten sen kokija sen ymmärtää ja millaisia vaiheita sen tuottamiseen kuuluu.

Nykytaiteessa kuvataiteen keinot hyvinvoinnin tuottamisessa ovat laajat. Sederholm painottaa nykytaiteen roolia sen vuorovaikutuksellisuuden ja kantaottavuuden näkökulmasta (Sederholm, 2000, 182). Näin myöskin yksin tuotettavalla tai koettavalla kuvataiteella on vankka roolinsa myös sosiaalisesti. Nykytaiteen olemus laajentuu myöskin kauneuden ja luonnon jäljittelyn ulottumattomiin paljon laajemmalle (Piironen, 1995, 17). Tyylivapaana, rajoja rikkovana ja yhdistelevänä ymmärrettynä kuvataide ei rajaudu teoksiin, tekotapoihin tai suppeisiin taiteen alueisiin, vaan sen käyttömahdollisuudet ovat rajattomat.

Nykytaiteen taiteenalueiden ja tyylien rajat murtaneella alueella luova toiminta mahdollistuu. Tällöin tulevat mahdollisiksi Siitosen (1999) hyvinvointiin tähtäävät voimauttamisen osaprosessit. Säätävä ja energisoiva toiminta mahdollistuu nykykuvataiteen laajassa kentässä, kun luomisen mahdollisuudet ovat rajattomat ja taide mielletään aktiivisesti tuotettavaksi ja koettavaksi inhimillisyyden alueeksi. Aktiivinen tuottaminen ja sen mielekkyys edellyttävät kuitenkin prosessinomaista työskentelyä. Prosessityöskentely on hyvinvointiin tähtäävää, kun otetaan huomioon hyvinvoinnin rakennusalueet. Säätävän ja energisoivan toiminnan lisäksi Siitosen (1999) tutkimuksen emotionaalisia osaprosesseja ovat positiivinen lataus, toiveikkaus, onnistuminen ja eettisyys. Osaprosessien näkökulmasta kuvataiteen tuottamisessa sisäisen ajattelun osuus luomisprosessissa on merkittävä.

5 Tutkimuksen taustaoletukset

Voidakseen tuottaa tietoa, on oltava käsitys, mitä on todellisuus, mitä tieto ja miten siihen on mahdollista päästä käsiksi. Todellisuutta ja tieteen luonnetta määritellään ontologian ja epistemologian aloilla eri tieteenfilosofisten suuntausten ohjaamina (Jyväskylän yliopisto, 2015). Näihin perusoletuksiin perustuvat tutkimuksen muut menetelmälliset valinnat (Jyväskylän yliopisto, 2015). Näin perustavanlaatuisia lähtökohtia, ontologiaa ja sen kautta syntyvää epistemologiaa suhteessa tutkittavaan aiheeseen on syytä kartoittaa, ennen kuin on mahdollista valita, miten kyseessä olevaa kohdetta luotettavasti tutkitaan.

Lisäksi tutkimuksen toteuttamisessa on syytä pohtia sen eettisiä positioita. Jo tutkimuskysymyksen määrittely on eettinen valinta tieteen ja yhteiskunnan kietoutuessa kiinteästi toisiinsa (Hirsijärvi ym. 2005, 25). Toisaalta myös maailman ongelmat tuovat eettisen vastuun tietelle näiden ratkaisemisessa (Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara 2005, 25). Läpi tutkimuksen on näin pohdittava sen mahdollisia vaikutuksia niin ongelmien ratkaisijana kuin tuottajana-kin.

Tutkimukseni lähestyy todellisuutta ihmistutkimukseen soveltamalla ontologialla ja näin avautuvalla epistemologialla. Koro-Ljungbergin (2005) mukaan näen todellisuuden rakenteen vaihtelevana sosiaalisen ja yhteiskunnallisen tilan sekä annettujen merkitysten perusteella. Näin myöskin Koro-Ljungbergin (2005) käsitystä seuraten tieto ja tietämisen tavat ovat muuttuvia suhteessa kunkin tarkasteltavan kohteen laatuun ja ominaisuuksiin.

5.1 Ontologia ja ihmistutkimus

Empirismi korostaa havaintojen ja kokemusten merkitystä tiedon rakentamisessa. Tämä on lähes vastakkaisena pidetty näkemys suhteessa rationalismiin, joka näkee totuuden ja tiedon määrittyvän järkeilyn, päättelyn ja logiikan avulla. (Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L. ja Himberg, T., 2016.) Vaikka käsityksiä pidettäisiin vastakkaisina, niillä on tieteen kentällä eri tarkoituksiin vastaavat tehtävänsä. Rationalismi voi tutkia abstrakteja ilmiöitä kun taas empirismi toimintaa ja konkretismia. Näin niiden tuottamaa tietoa ei voida vain tieteen tradition valinnan perusteella määritellä oikeaksi tai vääräksi, vaan tieteenfilosofinen asennoitumistapa on valittava kunkin tutkittavan ilmiön ominaislaatuudesta näkökulmasta. Tutkimukseni oletus todellisuuden olemuksesta on vahvasti empiristinen tutkimusongelman ollessa syvästi kokemukseen ja inhimilliseen toimintaan painottuva.

Realismi näkee tieteen ehdottomana totuutena. Se hyväksyy tieteeksi teoriat, jotka ovat yhteneviä vallitsevan totuuden kanssa. Sitä täydentää tieteenfilosofioista positivistinen näkemys, joka etsii tarkkoja kunkin suuntauksen ominaislaatuisia tieteellisiä menetelmiä tiedon tuottamisessa. (Lähdesmäki, T. ym. 2016.) Realismin ehdottomasta näkemyksestä poiketen tutkimukseni painottaa kunkin kontekstin, merkityksenantojen ja kokemuksen luoman todellisuuden merkitystä suhteessa kulloinkin määriteltävään tietoon. Näin totuutta ei voida nähdä ehdottomana, muiden tekijöiden muokkaamattomissa olevana tilana, vaan se on liikkuva, aina yksilöllisesti kulttuuriin ja kontekstiin sidottavissa oleva ilmiö.

Realismille jopa päinvastaisena nähtynä käsityksenä relativismi korostaakin tieteen suhteellisuutta sen tuottamisen kontekstiin (Lähdesmäki, T. ym. 2016). Ihmisen käyttäytymisen, toiminnan ja merkityksenannon kontekstissa tiedon suhde todellisuuteen on suhteellista. Se pätee siinä ympäristössä, mistä se on hankittu, jolloin sen sovellettavuudessa tradikaalisti erilaisiin ympäristöihin, aikakausiin tai kulttuureihin on pohdittava kriittisesti eri tekijät huomioiden. Relativismin käsitystä täydentävän interpretismin, tiedon suhteellisena totuutena näkemisen, erittäin keskeisenä pidettynä suuntauksena hermeneutiikka korostaa tiedon ja tulkinnan välille syntyvää toisiaan täydentävää kehää (Lähdesmäki, T. ym. 2016). Tämä kehä todellisuuden määrittelyn ja tiedon kannalta oleellinen osa; tietoa rakennetaan hankkimalla kohteesta esitietoa, joka täydentyy hankitus aineiston analyysillä sekä jälleen hankitulla tiedolla, ja analyysillä. Tällöin käydään keskustelua jo aikaisemmin hankitun tiedon kanssa suhteessa uuteen. Fenomenologia taas korostaa havaintojen ja subjektiivisen kokemuksen merkitystä (Lähdesmäki, T. ym. 2016). Tämä sopii hermeneuttiseen totuuden rakentumisen ymmärtämiseen vastavuoroisena tieteen rakentamisen metodina.

Ihminen ja inhimillinen toiminta ovat ilmiöitä, joissa totuuden ilmentymä muuttuu jatkuvasti ajan ja käsitysten mukaisesti. Niinpä tutkimus painottaakin relativistista näkemystä, totuuden ja tiedon suhteellisuutta kontekstiin. Tutkimuksessa painottuu myöskin relativismia täydentävän interpretismin mukainen suhteellisuus tiedon, totuuden ja tulkinnallisuuden suhteen fenomenologis-hermeneuttisen käsityksen vastavuoroisessa kehässä. Empirismi taas on filosofisena tausta-ajatuksena tiedon kokemukseräisen alkuperän suhteen. Tutkimuksen tarkoituksena on näin tuottaa syvällistä, paneutunutta tietoa kokemuksesta taiteen tuottamisen ja hyvinvoinnin kentässä.

5.2 Epistemologia ja validiteetti

Epistemologisten oletusten muodostuessa laadullisen tutkimusilmiöni perusteella, on myöskin varteenotettavaa avata tutkimuksen validiteettikäsitystä konkreettisina ilmentyvien epistemologisten käsitysten näkökulmasta ja niiden määrittäminä. Seuraavassa tarkastelenkin erilaisten näkemysten välistä validiteettikeskustelua sekä esittelen tutkimustani raamittaman validiteettikäsitteen avaamat tutkimuksenteon lähtökohdat.

Mirka Koro-Ljungberg (2005) käsittelee Kasvatus-lehden artikkelissaan validiteetin määritelmää epistemologisista lähtökohdistaan. Tarkastelussa on otettu huomioon validiteetin monimuotoisuus sekä sen haasteet laadullisessa tutkimuksessa ja sen arvioinnissa (Koro-Ljungberg, 2005, 274). Validiteettikeskustelu toimii vahvana suuntaviivana tutkimuksen laadun ja luotettavuuden arvioinnissa. Tutkimuksen käyttökontekstin ja -tarkoituksen valottumiseksi on ehdotonta määritellä, millaiset tieto-opilliset käsitykset ovat tutkimuksen taustalla.

Koro-Ljungberg korostaakin validiteetin määrittelyn perustuvan epistemologiselle taustalähtöisyydelle, jonka suhteen hän näkee merkittävimpinä rakennneosina tiedon sosiaalisen rakenteen, situationaalisuuden ja erehtyväisyyden. Näin Koro-Ljungberg näkee ehdottomaksi painottaa tutkijoiden aktiivista roolia läpi tutkimusprosessin kulkevassa moraalisen tarkastelussa niin tutkimuksen epistemologian avaamisen kuin raportoinnin ja uusien tutkimuskysymysten pohdinnankin suhteen. (Koro-Ljungberg, 2005, 274) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden suhteen tutkijana tuleekin kiinnittää kokonaisvaltainen huomio siihen, mihin käyttökontekstiin tutkimus on tarkoitettu ja millaisin metodein tutkimusta rakennetaan. Laadullisena tutkimuksena syvällisen tiedon tuottamisen tavoitteena tutkimuksen on tarkoitus avata kuvataiteen aktiivisen tuottamisen vaikutuksia hyvinvointiin syvällisessä, ihmisen omia kokemuksia valottavassa kontekstissa. Tutkittavien omien kokemusten valottamisessa tutkijana on kiinnitettävä myöskin metodologisesti monialaista huomiota siihen, miten ja millä tavalla haastattelukysymykset esitetään, jotta ne eivät ohjaa tai rajoita vastaamista.

Validiteettikriisi käsittää keskustelun siitä, onko validiteetissa kyse tiedon ehdottomasta totuudesta, luotettavuudesta vai kenties siirrettävyydestä. Lisäksi validiteetin ulottuvuuksia on pyritty käsitteellistämään ja määrittelemään monen eri lähestymistavan tiimoilta, kuten jakamalla käsite sisäiseen ulottuvuuteen, eli totuusvastaavuuteen, ulkoiseen ulottuvuuteen, eli yleistettävyyteen sekä luotettavuuteen, eli tulosten toistettavuuteen. Toisaalta validiteettikeskustelua on Suomessa hahmoteltu jaotellen validiteetin käsite sisäiseen, tutkimusprosessin luotettavuuteen ja ulkoiseen, arvioinnin kritiikkiin sisältyvään osa-alueeseen. Koro-

Ljungberg lähestyy validiteettiä epistemologisessa validiteettikeskustelussaan tämän kyseisen määritelmän näkökulmasta. (Koro-Ljungberg, 2005, 275-276) Validiteetin ulkoisen pätevyyden arvioinnin suhteen hän kuitenkin kritisoi kvantitatiivisesta tutkimusperinteestä lainattua arviointimenetelmää, joka laadullisessa tutkimuksessa aiheuttaa pelkkään aineistoon keskittymisellä sen, että ohjaa tarastelun tutkijan ulkopuolelle. Tätä vastoin luotettavuuden arvioinnin kannalta ehdotonta olisi käsitellä menetelmävalintoja ja tutkimuksen toteuttamista yhdessä muiden tutkijoiden kanssa näin rakentuvan moninaisen yhteisymmärryksen kautta. (Koro-Ljungberg, 2005, 277-278) Tutkimuksen tarkastelussa ja määrittelyssä molempien ulottuvuuksien käsite on tärkeää. Ulkoisen validiteetin ja sen arvioimisen mahdollisuuden on ilmennyttävä selkeästi, sillä tutkimuksen kritisoijalla on oltava riittävä raportointiaineisto tehdystä tutkimuksesta. Kuitenkin sisäisen validiteetin käsite on ehdottoman tärkeä, sillä se ei ole niin helposti luettavissa tai tulkittavissa pelkän raportin perusteella. Eettisen tutkimusasenteen on seurattava näin läpi tutkimuksen niin taustaoletusten näkyväksi selventämisen, tutkimusmetodien monialaisen pohdinnan kuin avoimen raportoinninkin kautta.

Koro-Ljungberg näkee validiteettikäsitteen muotoilun oikeellisuuden suhteellisena verrattavissa kunkin tutkimuskohteen ja tutkimuskysymyksen ominaislaatuun. Näin kunkin tarkastelukohteen validiteetti on sidoksissa erilaisiin tietokäsityksiin, käsitteyhteyksiin, diskursseihin, tutkijan valintoihin sekä valintojen raportointiin tutkimuksen aikana. (Koro-Ljungberg, 2005, 276-277). Tutkimuksen empiirisen luonteen ja ihmistieteellisen lähtökohdan määrittäminä tutkijan valintojen tulee lähteä tutkimuskysymyksen luonteen pohjalta. Vahvasti laadullista aineistoa hankittaessa kysymyksiä ei voida liian ennaltamäärätysti sitoa pysyviksi, sillä haastateltavan kautta syntyvä aineisto tulee lähteä hänestä itsestään. Tällöin tutkijana tulee olla herkkä vaistoamaan haastattelun ja aiheen rajautumisen suuntaa sekä tarvittaessa vaihtamaan kysymystenasettelua ja kysymisen metodeita saadakseen haastattelijasta lähtevän kuvan aihealueesta oman taustaoletusten sijaan.

Myöskin Alasuutari painottaa vahvasti tutkijan valintoja tutkimuksen pätevyyden suhteen. Hän painottaa tutkimuksen luotettavuudessa sitä, ettei tutkija jää kiinni alkuperäisiin tutkimuskysymyksiinsä silloin, kun aineisto ei anna niihin vastauksia. (Alasuutari, 2011, 275-276) Tällöin onkin valittava uusi polku ja muotoiltava tutkimuskysymys uudelleen. Tutkimuksen on edettävä aineiston antaman informaation mukaan ja näin muokkautettava lähtöoletuksistaan tai hypoteesista huolimatta. Tällöin voidaan palvella tieteen totuudellisuutta,

sillä näin tutkija joutuu ottamaan vastuun luotettavuudesta oman subjektiivisen toiminnan kautta.

Koro-Ljungberg korostaa tutkijan omaa valinnantekoa ja asettaa erityisen ongelmalliseksi objektiiviset kyselymenetelmät sen suhteen, että ne siirtävät tutkijan vastuun jälleen ulkoiseksi, muiden tutkijoiden ja kritisoijien arvioitavaksi. Sitä vastoin tutkimuksen riittävä raportointi hankitusta aineistosta sekä tutkimusprosessin aikana tapahtuneista muutoksista edesauttavat tutkimuksen validiteettitarkastelua tekemällä tutkimusprosessista avoimen ja lukijaystävällisen. Näin jokaisella lukijalla on mahdollisuus tehdä tutkimuksesta omat yksilölliset johtopäätöksensä ja luotettavuusarviointinsa. (Koro-Ljungberg, 2005, 279) Näin tutkimuksen lopullisen muodon tulee olla selkeästi esillä ja tulkittavissa sekä raportoinnin eettisesti yhdenmukainen tutkimuksen etenemisen ja muutosten suhteen.

Alasuutari painottaa tulkinnan osuutta kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Tiede ei voi koskaan olla ehdotonta tai varmaa, vaan päätelmät on tehtävä mahdollisimman paljon samaan tulokseen päätyvien johtolankojen perusteella. Kvalitatiivisen tutkimuksen viitekehys on myöskin sidoksissa muuhun tutkimusentekoon ja tiedekirjallisuuteen. (Alasuutari, 2011, 44-48) Niinpä tutkimuksen on käytettävän vertailukirjallisuuden ja aikaisemman tutkimuksen valossa pyrittävä paitsi rakentamaan pätevää ja perusteltua tietoa, mutta samalla murrettava raja-aitoja niin vanhan kuin uuden tutkimuskirjallisuuden suhteen. Kaikkea on kokeiltava, kritisoitava ja kaikesta on oltava valmis luopumaan uuden, paremman teorian osoittautuessa pätevämmäksi.

5.3 Tutkimuskysymykset ja metodologiset valinnat

Ojala (2003) tarkastelee määrällisen ja laadullisen tutkimusperinteen erojen vakuuttavuuksia tutkittavan kontekstin näkökulmasta. Hän tähdentää erityisesti ihmiseen, tietoon, tietäjyyteen, valtaan ja eroihin liittyviä näkemyksiä, joihin laadullinen tutkimus on sitoutunut. Näin laadullinen tutkimus mahdollistaa tutkimushenkilöiden kompetenssin kertoa ajatuksistaan, mielipiteistään ja kokemuksistaan suhteessa tutkittavaan ilmiöön. (Ojala, 2003, 235-236) Tutkimusperinteen valinta on näin tehtävä tutkimuskysymyksen ja tutkimuksen tavoitteen perusteella.

Tutkimuksen tarkoitus on tuottaa syvällistä, inhimilliseen kokemukseen porautuvaa tietoa. Tavoitteena on ymmärtää aktiivisen kuvataiteen seurauksia suhteessa hyvinvointiin kokemusperäisen tarkastelun kautta. Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kuvataiteen tuottaminen ilmenee suhteessa hyvinvointiin?
2. Mitkä osatekijät ja prosessit mahdollisesti lisäävät hyvinvointia kuvataiteen tuottamisen kentässä?

Tutkimusongelma on näin vahvasti laadullinen tavoitteenaan hankkia kokemuksesta ja inhimillisestä tietämisestä nousevaa tietoa. Pyrkimyksenä on saada tutkittavasta itsestään, sisältäpäin nousevaa tietoa määrittelystä sisältöalueesta sekä olla avoin omien käsitysten muutoksille. Sisäisen tiedon saavuttamiseksi tiedonhankintatavan on oltava tarpeeksi avoin tiedonhankinnan kohteen suhteen, mutta kuitenkin tutkimuskysymyksen muodostaman teema-alueen rajaama. Näin menetit, kysymyksenasettelut tai luokittelumenetelmät on luotava niin, etteivät ne rajaa ulkopuolelleen tutkimuskysymyksen kannalta merkittävää tietoa. Sisällöllisesti kattavan aineiston hankkimiseksi sopiva aineistonkeruumenetelmä on tapaustutkimus. Tällöin aineiston hankinnan sisällölliset ulottuvuudet säilyvät monipuolisina ja mahdollisuuksille avoimina.

Tapaustutkimuksena ihmisten kokemuksiin perustuvaa tietoa hankittaessa on aineistonkeruumenetelmän oltava tutkimusongelmaa vastaava. Lomakekyselyt, havainnointi sekä haastattelu ovat laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytettäviä tiedonhankintamenetelmiä (Hirsijärvi & Hurme, 1988, 13). Tutkimusongelman pyrkiessä hankkimaan vahvasti kokemuslähtöistä tietoa toimii keruumenetelmänä puolistrukturoitu, mutta omien kokemusten kuulemisen mahdollistava menetelmä, teemahaastattelu. Kyselylomake toimisi liian strukturoituna ja sulkisi näin ulkopuolelleen merkittävää tietoa ja mahdollisuuksia kun taas havainnointi jäisi tutkimuskysymyksen kokemusperäisyyden vuoksi liian tutkijalähtöiseksi. Toisaalta taas avoin haastattelu veisi tutkimuksen teema-alueen ulkopuolelle kysymyksessä, joka pyrkii selkeästi vastaamaan kuvataiteen ja hyvinvointiin rajautuviin kysymyksiin.

Tapaustutkimukseen perustuvan teemahaastattelun metodologisvalintaisena tarkoituksena on näin tuottaa haastattelutilanne, jossa on mahdollisuus tulkita ja täsmentää kysymyksiä, saada kuvaavia esimerkkejä sekä toimia joustavasti säädellen aiheiden järjestystä ja haastattelun etenemistä keskustelunomaisen haastateltavalähtöisen orientoitumisen mukaan. Tavoitteena on näin tuottaa aidosti haastateltavan kokemusperäisyyteen pohjautuvaa tietoa.

Keräsin tutkimusaineistoni haastattelumenetelmällä. Haastateltavinani oli kaksi kuvataiteen alan edustajaa, mies, 40-vuotias kuvataiteilija (H1) sekä nainen, 25-vuotias vastavalmistunut taidemaalari (H2). Ensiksi mainitun, H1:n haastattelun, toteutin puhelinhaastatteluna kirjausten ylös haastattelun avaaman informaation. Puhelinhaastattelun aikana pysyin keskustelena, mutta neutraalina. Tämän tarkoituksena oli kannustaa haastateltavaa kertomaan ja avautumaan, mutta estää johdattelut ja arvottaminen. Aineiston perusteella tehdyn analyysin ja tulkinnan lähetin luettavaksi, korjailtavaksi ja kommentoitavaksi haastateltavalle. Hän kertoi perehtyneensä syvällisesti tuotokseeni ja ilmaisi sisällön vastaavan tarkoitustaan.

Toiseksi mainitun, H2:n haastattelun, toteutin kirjallisenä kyselynä sähköpostitse haastateltavan toiveesta. Kirjallisen haastattelun jälkeen kävin läpi puhelimitse haastateltavan kanssa vastauksia tarkemmin. Tämän tarkoituksena oli kokonaisvaltaisen laajuuden avautuminen ja oikeanlaisen ymmärtämisen varmentaminen. Näiden vaiheiden perusteella tehdyn aineiston analyysin ja tulkinnan lähetin luettavaksi ja kommentoitavaksi. Haastateltava oli pohtinut ja korjaillut analyysin osia syvällisesti omaa tarkoitustaan parhaiten vastaavaksi. Hän halusi muuttaa osittain joitakin ilmaisumuotoja niin, että hänen sanomansa tuli parhaimmalla tavalla ymmärrettävästi esiin. Hän myös otti kantaa tulkinnan seikkoihin ja selitti omaa kokemustaan suhteessa niihin. Keskustelu käytiin puhelimitse, jolloin tarkennukset, selittäminen ja kysyminen saivat tilaa. Analyysin ja tulkinnan muokkaamisen jälkeen lähetin hienosäädetyin version jälleen luettavaksi, ja haastateltava ilmaisi sen vastaavan tarkoitustaan.

Haastatteluiden toisistaan eroavien aineistonhankintatapojen oli tarkoitus palvella haastateltavan omia lähtökohtia ja itselleen parhaaksi näkemäänsä vastaamisen tapaa luotettavan tuloksen saamiseksi. Toistuvan kyselyn ja tulkinnan varmistelun tarkoituksena taas oli varmentaa tutkimustulosten luotettavuus ja paikkansapitävyys.

6 Aineisto

6.1 Analyysi ja tulkinta

Tarkastelen haastattelun kautta avautuneita aineistoja ensiksi kuvataiteen määrittelemisen suhteen ja tämän jälkeen aikaisemmin määrittelemiäni hedonistisen ja eudaimonisen hyvinvoinnin sekä hyvinvoinnin osaprosessien ilmentymisen näkökulmista. Analyysiosioiden yhteydessä tulkitsen tutkimuskysymysten oikeellisuutta suhteessa hankitun tiedon totuudellisuuteen, sillä tutkimusmetodi kulkee vahvasti käsikädessä tulkinnallisuuden kanssa.

6.1.1 Kuvataide aktiivisena tuottamisen prosessina

Molemmat haastateltavat kokivat kuvataiteen merkittävyyden sen aktiivisessa tuottamisessa. Vastauksista ilmeni myöskin sen omakohtainen, taiteilijalähtöinen olemuksellisuus.

H1 määritteli kuvataiteen luomisen taiteelliseksi työskentelyksi, jota jokainen tuottaa itseksensä.

H2:n mukaan kuvataide oli: *”Kuvallisten elementtien kanssa työskentelyä taiteen saavuttamiseksi; mielen hiljaisuutta, jossa ruumis ja henki liikkuvat vapaasti”*

Molemmista vastauksissa korostuu oman tuottamisen ja kokemisen merkitys. Molemmat haastateltavat korostavat myöskin kuvataidetta taitelijan sisäisenä prosessina. H1 ilmaisee sen olevan itseksensä tuotettavan työskentelyn muoto, vaikka vastauksessaan nostaankin esiin myöskin sen yhteisöllisen, mm. installaatiotaiteen kautta avautuvan olemuksellisuuden: *”...vaikea määritellä, esimerkkinä installaatio”*. Hän korostaa myöskin postmodernin taidekäsitteen ulottuvuuksia hyväksyen yhteisöllisyyden ja avarakatseisen määritelmän mahdollisuudet osaksi kuvataiteen kenttää nähden silti taiteellisen tuottamisen omassa mielessä tapahtuvaksi prosessiksi. Phillips ja Burbules (2000) puhuvatkin kuvataiteesta laajana, hiljaisen tiedon tuottamisen osana. Myöskin H2 näkee kuvataiteen taitelijassa tapahtuvana prosessina, mutta korostaa vastauksessaan erityisesti sen kokonaisvaltaiseen ihmisyyteen perustuvaa ulottuvuutta. Hän näkee taiteen tuottamisen kokonaisuutena tarkentaen sen olevan ideaaleinta silloin, kun mielen lisäksi keho on vapautuneessa tilassa.

6.1.2 Hedonistinen hyvinvointi

Kuvataiteen koettiin niin lisäävän kuin vähentävänkin hedonistista hyvinvointia suhteessa siihen, millaisen kokemuksen sen parissa työskennellessä onnistui saamaan, millaiset olivat ympäristön vaatimukset ja miten kuvataiteen linkitti suhteessa muuhun elämään. Tässä kapaleessa käsittelen ensin kuvataiteen hyvin- ja pahoinvointia ensin hedonistisesta näkökulmasta.

Haastateltavien vastauksissa oli eroja kuvataiteen tuottaman hyvinvoinnin ilmentymisen suhteen. H1:n vastauksista ilmenee vahvasti etenkin hedonistisen hyvinvoinnin lisääntyminen, kun taas H2 näkee kuvataiteen voivan *”lisätä tasapainoa tai vähentää sitä”*.

H1 kertoo taide-elämyksen tuottamasta hyvinvoinnista flow-kokemuksena. Hän luonnehtii tätä totaalisena ajan ja paikan unohtamisena, hallitsevana tunteena ja sen jälkeistä tilaa virkistävänä, kuin lenkkeilyn tai perusteellisen peseytymisen jälkeisenä unenomaisena tilana.

Vastauksesta ilmenee selkeästi hedonistisen hyvinvoinnin kokeminen ja lisääntyminen kuvataiteen tuottamisen kautta. Hyvinvoinnin kuvaileminen on hetkellisen hyvän kokemista tähdentävää, mutta myöskin virkistäviä seurauksia painottavaa.

Hedonistisen hyvinvoinnin suhteen H1 koki myöskin notkahduksia. Hän kertoi kokevansa toisinaan kuvataiteen parissa pettymyksiä, mutta näki niiden tulevan itsen ulkopuolelta *”muiden määriteltävänä olemisesta ja pettymyksistä hankkeiden suhteen”*. Hän painotti kokevansa työn itsensä inspiroivaksi ja kannustavaksi, mutta näki pettymysten tunteiden vahvasti liittyvän *”apu- ja näyttelyrahahakemusten hylkäämiseen”* sekä harmitukseksi *”silloin kuin näyttelypaikka jää saamatta”*.

H2 näkee kuvataiteen kaksisuuntaisena hyvinvoinnin lisääntymisen suhteen. Vastoin H1:n kokemusta H2 painottaa inspiroituneen tilan aiheuttavan ennemminkin pahoinvointia ja uupumusta, kun taas näkee neutraalin ja rauhallisen tilan edullisimpana hyvinvointiseurausten suhteen. Hedonistisen hyvinvoinnin suhteen hän ottaa kantaa etenkin pahoinvoinnin kokemista aiheuttaviin tekijöihin.

H2 kuvailee: *”Taide ja sen tekeminen voivat aiheuttaa pahoinvointia tai epätasapainoa. Yksinomaan esteettisille arvoille pohjautuva elämäntapa aiheuttaa kärsimystä... .. Omaan hy-*

vinvointiin voi vaikuttaa, kun saa ensin oikeaa tietoa siitä, mikä on itselle hyväksi. Sen jälkeen kun on saanut oikeaa tietoa, sen noudattaminen omassa elämässä lisää tasapainoa ja terveyttä ja vähentää sairautta. ...”

Vastauksesta näkyy elämän kokonaisvaltaisuuden oivaltamisen tarpeellisuus hyvinvoinnille. H2 ei näe kuvataiteen vaikutuksia suoraviivaisesti, vaan painottaa sen hedonistisen hyvinvoinnin osuutta erottamattomana osana suhteessa muihin elämän arvoihin. Hän tarkentaa hyvinvoinnin voivan myöskin pahentua, mikäli arvot ohjaavat elämää liian suppeakatseisesti vain estetiikan sanelemana, muun todellisuuden poissulkien. Yhtenevästi myöskin H1 painottaa hyvinvoinnin koostuvan kokonaisvaltaisesti myös kuvataiteen ulkopuolisista omaa elämää virkistävästä asioista. Hän kokee elämän muun hyvinvoinnin tekijöiden, kuten *”virkeänä olemisen, liikkumisen ja kohtuullisen toimeentulon”* lisäävän kuvallisen työskentelyn motivaatiota ja onnistumisen kokemuksia ja näiden taas lisäävän elämän muuta hyvinvointia.

6.1.3 Eudaimoninen hyvinvointi

Eudaimonisen hyvinvoinnin lisääntymistä etenkin H2 painottaa runsaasti vastauksissaan.

H2 luonnehtii seuraavasti: *”Maalaus on hiljaa, sen parissa työskentelevä taiteilija on usein hiljaa, ja sitä yleensä katsotaan hiljaa. Hiljaisuus antaa mahdollisuuden kohdata itsemme ja oppia itsestämme jotain. Maalauksen eteen pysähtytään ja siihen keskitytään. Sen voi nähdä itsestä ja omasta elämästä käsin tilassa olevana viestinä joltain ihmiseltä. Se antaa meille ajatuksia siitä, keitä olemme ja minne menemme.”*

Vastauksesta on nähtävissä kuvataiteen tuottama kestävämpi hyvinvoinnin ulottuvuus. H2 näkee sillä olevan pitkäkestoisempia vaikutuksia sen tuottaman hetkellisen tilan lisäksi. Hän näkee taiteessa ja siihen pysähtymisessä mahdollisuuden rakentaa omaa identiteettiään ja oivaltaa omia päämääriään. Hän myöskin ottaa huomioon sen vuorovaikutuksellisen ominaisuuden. Myöskin H1 näkee erottamattomana kuvataiteen tehtävänä sen vuorovaikutuksellisuuden kautta avautuvien elämän päämäärien hahmottamisen:

H1 ilmaisee kuvataiteen tuottamisen tarkoituksiksi koskettaa muita ihmisiä. Hän määrittelee sen tehtäväksi kertoa, mitä elämä on ja mitä se voisi olla sekä aktivoida ihmisiä miettimään elämän todellisuutta.

6.1.4 Aktiivisen hyvinvoinnin osaprosessien ilmentyminen

Haastateltavat näkivät vahvasti hyvinvoinnin olevan aktiivisesti, itse vaikutettavissa oleva alue. Molemmista vastauksista kuitenkin ilmeni suunnan molemminpuolisuus, niin hyvinvoinnin vaikuttavuus kuvataiteen tuottamisen resursseihin, kuin itse tuotettavan kuvataiteenkin vaikuttavuus hyvinvointiin.

Hyvinvoinnin tuottamisen keinoiksi molemmat haastateltavat kuitenkin ilmaisivat monipuolisia ulottuvuuksia kuvataiteen ulkopuoltakin, kuten kohtuullisuutta esteettisten arvojen suhteen ja monipuolisen elämänhallinnan merkitystä. Näin kuvataide tuleekin ymmärtää yhdeksi hyvinvoinnin tuottajaksi sulkematta pois muita mahdollisuuksia. Kuitenkin juuri kuvataiteellisen tuottamisen suhteen ilmeni erittäin keskeisiä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Vastauksissa on vain osittain nähtävillä Siitosen luomat hyvinvoinnin osaprosessit hyvinvointia tukevana tekijöinä. Toimimisen ja tuottamisen kannalta merkityksellinen lähtöoletus emootioista säätelevänä ja energisoivana toimintana, samoin kuin emootioiden osaprosessit, positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistuminen ja epäonnistuminen sekä eettisyys (Siitonen, 1999, 152-157) tulivat molemmissa haastattelussa esille osittain, mutta myöskin päinvas- taisesti ja täydennettävästi. Haastatteluaineistojen antama laadullinen materiaali tarkentaa ja tähdentää määritelmien luonnetta, mutta myöskin kyseenalaistaa niiden toimivuutta taiteel- lisessa prosessissa.

Säätelevän ja energisoivan toiminnan olettaus, muiden emootioiden ja motivoitumisen läh- töoletus, samoin kuin osaprosesseista juuri positiivinen lataus tulivat esille vain toisen haas- tateltavan vastauksissa.

H1 painotti emootioiden merkitystä kertoen motivoitumisen syntyvän itse tekoprosessin ai- kana. Hän kuvasi motivaation kasvavan ”*tekemisen synnyttämän inspiraation kautta*”. Aloittamiseen hän koki tarvittavan usein hyvät olosuhteet niin ajan kuin paikankin suhteen, mutta kuvasi tekemisen itsensä olevan siihen ryhtyessä motivoivaa. Positiivinen lataus näkyi myöskin H1:n kertoessa virtaus-kokemuksen kaltaisesta tilasta. Juuri tämän haastateltava koki myöskin kantavaksi voimaksi kertoessaan tekemiseen paneutumisen lisäävän positii- vista virettä ja selviytymistä epäonnistumisista.

H2 taas kertoi inspiroituneen tilan olevan herkästi haitallinen syntyvän työn laatuun ja luonnehti silloin syntyvän jopa mielenkiinnottomia töitä. H2 kuvasi nimenomaan rauhallisen, kokonaisuudessaan mielen ja kehon vapaan tilan olevan tekemisen kannalta edullinen. Hän kuvaili ideaalitilaa lähinnä neutraaliksi ja rauhalliseksi, kun taas koki inspiroituneen tilan vievän muilta emootioilta voimia ja energiaa sekä aiheuttavan ennemminkin voimatomuutta ja negatiivisia seurauksia.

Molemmissa vastauksissa tuli esille luomishetken tilan aiheuttamat seuraukset, mutta jokseenkin päinvastaisina. H1:n vastauksissa oli havaittavissa inspiroituneen tilan positiiviset vaikutukset, kun taas H2 painottaa ennemminkin rauhallisen ja vakaan luomistilan vaikuttavan positiivisesti niin itse työhön kuin tekemisen aiheuttamiin seurauksiin.

Positiivisen latauksen ei voidakaan näin olettaa olevan kaikille hyvinvointia aiheuttava tekijä. Toisaalta sitä ei myöskään voida olettaa olevan olemassa tai puuttuvan, sillä selvästi sen synnyttämiseen voi itse tekemisellä vaikuttaa. Sen synnyttämällä, olosuhteiden muutoksin tai tekemiseen ryhtymällä, voidaan H1:n vastauksien perusteella vaikuttaa positiivisen kehän syntymiseen, jolloin toiminta lisää inspiroitumisen mahdollisuutta ja inspiraatio toimintaa. Toisaalta H2:n kokemusten perusteella positiivisen latautuneisuuden sijaan tulisi vaalia neutraalia, rauhallista ja vapautunutta tilaa niin aiheutuvan hyvinvoinnin kuin työn laadunkin kannalta. Siitosen (1999) määritelmää tulee näin laajentaa moniulotteisemmaksi. Hyvinvointiin tähdätessä ei ole aukottomasti kyse positiivisesta latauksesta, vaan ennemminkin latauksesta, jonka kukin kokee itselleen edulliseksi.

H1:n epäonnistumisten kokemusten, apurahojen ja näyttelypaikkojen hylkäämisen, voi nähdä olevan yhteydessä Siitosen (1999) hyvinvoinnin, toiveikkuuden, osaprosessiin. Hän kertoi epäonnistumisen lannistavan aina hetkeksi, mutta positiivisen ajattelun ja tekemiseen heittäytymisen auttavan käsittelemään ja selviytymään hetkellisistä horjumisista. Näin toiveikkuus lisää uutta selviytymisen ennustetta ja onnistumisen mahdollisuutta. Usko omiin kykyihin on myöskin keskeinen toiveikkuuden säilymiseksi.

H1 koki pääsääntöisesti uskovansa omiin kykyihinsä sekä ehdottomasti olevansa oikealla alalla. Huonoina aikoina hän kuitenkin ilmaisi epäilevänsä työnsä merkitystä. Vaikka hän totesi tekemisen olevan mukavaa, hän näki kuitenkin toisinaan turhauttavalta tuntuvan haasteen sen laajemman merkityksen tuottamisessa. Laajemmalla merkityksellä hän ilmaisi tarkoittavansa monien ihmisten koskettamista taiteen avulla. Tässä haastavaa oli muista erotumisen vaatimus, kova kilpailu ja itsensä esiin tuominen jatkuvan markkinoinnin paineessa.

Kuitenkaan hän ei halunnut antaa pettymysten lannistaa, vaan luonnehti sen aivan tavalliseksi työhön kuuluvaksi asiaksi. Hän koki epäonnistumisen kokemuksista pääsevän irti uppoutumalla kuvataiteen tekemiseen, keskittymällä tekniikan ja ilmaisun parantamiseen sekä irtautumalla keskittymästä muiden taitelijoiden mahdolliseen pärjäämiseen.

H1 koki toiveikkuuden horjuessa avun tulevan tekemällä saavutettavasta positiivisesta latauksesta ja siihen orientoitumisesta. Näin positiivinen lataus on omiaan tukemaan myöskin toiveikkuuden eheytymistä ja jatkumista. Myöskin toiveikkuuden kannalta merkittävä sisäinen puheääni oli jatkamisen ja positiivisten emootioiden kannalta hänelle merkittävä uutta onnistumista ennustava tekijä hänen painottaessa haastattelussa positiivista ajattelua ja hetken tekemiseen keskittymistä.

H2 ilmentää vastauksissaan toiveikkuuden merkitystä lähinnä sisäisten ominaisuuksien tunnistamisen ja muodostumisen kannalta.

H2 kuvaa: *”...olen nähnyt ihmisissä ja heidän teoksissaan paljon sellaisia asioita, joita on lähes mahdoton kokea ilman säännöllistä, tiheää maalausten tekemistä ja katsomista. ... Ajatteluni on vähentynyt. Keskittyminen olennaiseen on lisääntynyt, kun turhilta ajatuksilta jää enemmän aikaa hiljaisuudelle. Olen alkanut nähdä monia ihmisten pyrkimyksiä vahingollisina heille itselleen tai muulle yhteisölle. Olen myös alkanut nähdä ihmisten tyhmyyden tai kyvyttömyyden siinä mielessä, kuinka harva pyrkii pitkäkestoiseen terveyteen tai viisautteen elämässään.”*

Vastauksesta ilmenee toiveikkuuden ulottuvuus ja ennuste niin oman itsensä kuin yhteisöön liittyvän laajemman ymmärryksen rakentamisen suhteen. H2 tarkoittaa ajattelun vähentymisen tarkoittavan kuvallisen ilmaisun merkittävyyttä jatkuvan asioiden analysoinnin ja sanallisen jäsentelyn sijaan. Hän näkee taiteen toiveikkaana, itselleen terveenä näkemäänsä ilmaisun keinoa tuottavana kontekstina.

Onnistumisen ja epäonnistumisen osaprosessien merkitys tähdentyy limittäin positiivisen latauksen ja toiveikkuuden kanssa. Uusi latautuminen lisäsi H1:n kokemuksen mukaan onnistumisen kokemuksia, ja korvasi epäonnistumisen uudella, erilaisella onnistumisella.

Eettisyyden merkitys näkyy haastateltavien tähdentäessä kuvataiteen vuorovaikutuksellista kontekstia.

H1 koki kuvataiteen tuottamisen tarkoituksiksi jollakin tavalla koskettaa muita ihmisiä. Hän näki sen tehtäväksi kertoa, mitä elämä on ja mitä se voisi olla sekä aktivoida ihmisiä miettimään elämän todellisuutta. Näin hän näki taitelijalla olevan visuaalisen ilmaisun tuomat välineet jakaa ajatuksiaan ja sitä kautta koskettaa muita ihmisiä.

H2 kuvaa: *”Kuvataiteella on tärkeä merkitys elämässäni. Se on puhetta ilman sanoja, jolloin merkitykset ja näkeminen muuttuvat. Taidemaalarin opinnot muuttivat sitä, miten näen, mihin kiinnitän huomiota, minkä näen olennaisena ja minkä toissijaisena. Taide voi kehittää ja ravita henkeä. ... Kuvataiteen tarkoitus on olla vuoropuhelussa, aivan kuten ihmiset, jotka keskustelevat keskenään ovat vuoropuhelussa. Joskus teoksen kanssa voi olla eri mieltä tai saada siitä vastareaktion, toisinaan jokin teos saa aikaan oivalluksia tai pysäyttää esimerkiksi jonkin omassa elämässä koetun asian äärelle. ... teos, jos sen päämääränä on viedä ihmistä epätasapainoon, voi aiheuttaa pahoinvointia.”*

Molemmat vastaukset ilmentävät kuvataiteen vuorovaikutuksen merkitystä taiteen ja sitä kokevan subjektin välillä. Eettinen merkitys korostuu elämän ja sen arvojen ilmaisemisella taiteen kautta. Toisaalta H2 nostaa esille myöskin epätasapainoon pyrkivän taiteen kontekstin. Tätä voisi luonnehtia Siitosen (1999) toisen äänen kuulumisen puuttumiseksi, tilanteeksi, jossa vastaanottajan pyrkimyksiä ei oteta eettisesti huomioon.

6.2 Johtopäätökset

On nähtävillä, että aktiivinen kuvataide, sen kokeminen ja tuottaminen, ovat vahvasti yhteydessä hedonistiseen ja eudaimoniseen hyvinvointiin. Lisäksi kuvataiteellisen toimisen kentässä ovat osittain läsnä hyvinvoinnin tukemista lisäävät voimaantumisen osaprosessit. Hyvinvoinnin saavuttamiseksi ilmeni merkitykselliseksi, että elämä otettiin visuaalisen taiteen lisäksi laajempaan kokonaisuuteen huomioon.

Hedoninen hyvinvointi lisääntyi etenkin prosessiin liittyvien elämyksellisten tai neutraalin rauhallisten kokemusten kautta, mutta toisaalta elämän kokonaisvaltainen pyhittäminen estetiikalle koettiin aiheuttavan hedonista pahoinvointia. Näin kuvataiteen voidaan päätellä tulosten perusteella lisäävän hetkellisiä onnellisuuden kokemuksia elämään muun elämän tasapainon rinnalla. Kuvataide voidaan toisaalta yksittäisen subjektin prosessissa nähdä elämyksiä ja flow-kokemuksia lisäävänä, mutta toisaalta toisen prosessissa näin pahoinvointia tuottavana. Hedonistisen hyvinvoinnin osuus painottui lisääntyvän sen mieltämisellä osaksi

muun elämän kontekstia, jolloin sitä ei voida irrottaa tai pitää ainoana hyvinvoinnin tuottajana.

Eudaimonista hyvinvointia kuvataiteen kentässä koettiin tuottavan niin itsensä kuin ympäristönkin ymmärtämisen sekä laajemman näkemisen kehittymisen suhteen. Eudaimonisen hyvinvoinnin lisääntyminen oli havaittavissa myöskin oman työn laajemman merkityksellisyuden mieltämisen kautta. Kuvataiteessa on selkeästi nähtävillä sen laajempi, ajatteluun, kehitykseen ja ymmärtämiseen suuntaava kenttä. Se ei ole näin ymmärrettävissä vain visuaalisena prosessina, vaan laajemmin koko ajattelun, ihmisyyden ja merkityksenantojen prosessina. Kuitenkin tämä edellyttää kuvallisen prosessin ymmärtämistä aktiivisena toimintana passiivisen tarkastelun sijaan.

Siitosen (1999) voimaantumiskeinoista säätelevän ja energisoivan toiminnan olettaus kulki ykseydessä etenkin latautuneisuuden kanssa. Latautuneisuus ei kuitenkaan aiheuttanut aukottomasti hyvinvointia sen ollessa vahvasti positiivinen vaan toisaalta myös neutraalina. Yksittäisessä taideprosessissa positiivinen lataus koettiin hyviä seurauksia lisäävänä, ja toisessa erittäin haitallisena, jolloin neutraali lataus oli kaikista edullisin hyvinvoinnin lisääntymisen kannalta.

Toiveikkuuden taas nähtiin niin lisääntyvän kuin horjuvankin kuvallisen työskentelyn parissa, mutta muiden hyvinvointia tukevien osaprosessien kautta sen koettiin olevan korjattavissa. Onnistumisen kokemukset sekä eettisyyden ilmentäminen olivat tiukasti sidoksissa kuvataiteen kentässä hyvinvointia tukevana osatekijöinä.

Näin kuvataiteessa voidaan tulkita olevan paljon hyvinvoinnin osaprosesseja tukevia ominaisuuksia, mutta ne eivät näyttäydy samanlaisina eri tuottavien subjektien välillä. Ne eivät myöskään ilmene passiivisina ominaisuuksina, vaan nimenomaan aktiivisesti tuotettavina prosesseina. Voimaantumiskeinot eivät toimi itsestään, vaan niille on oltava avoin ja vastaanottava. Toisinaan ne myöskin toimivat toistansa tukevana ominaisuuksina. Hyvinvointia tukeviin keinoihin on siis suhtauduttava aktiivisesti, itse toimivasta näkökulmasta, jonka kentässä kuvataiteella on tutkimuksen perusteella merkittävä mahdollistava roolinsa. Tutkimus myöskin tähdentää merkittävänä tekijänä itselleen edullisen taideprosessinsa tunteamista, sillä selvästi eri tekijät ja erilaisuus, jopa päinvastaisuus taideprosesseissa aiheuttavat eri henkilöillä hyvinvointia.

Tutkimuksen fenomenologis-hermeneuttinen lähtökohta tietoon ja sen hankinnan metodologiaan tuo painopisteen kuvataiteen hyvinvointiin suhteutetun syvällisen merkityksen ymmärtämiselle. Tutkimus tuo tietoa kuvataiteellisen prosessin avaamisesta ja erilaisuuksista sekä hyvinvoinnin aktiivisesta asemasta suhteessa siihen. Niinpä tutkimus on merkittävä avaaja silloin, kun yhteiskunnassa, koulussa tai yksilön elämässä pohditaan taideprosessin merkityksellisyyttä sekä metodologisesti silloin kun kuvataidetta pyritään hyödyntämään hyvinvoinnin tukemiseksi.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuudessa tulee huomioida paitsi tutkimusmenetelmälliset valinnat myöskin tutkimuksen tuottamisen tavoitteet. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus on tehty keskustelelevassa suhteessa muuhun tietoon ja tutkimukseen. Lisäksi se painottaa vahvasti laadullisen tutkimuksen syvälaatuista aineistoa, jolloin sen käytettävyys painottuu vahvasti kuvataiteen ja hyvinvoinnin prosessin ymmärtämiselle. Tarkastelen ensiksi tutkimusmenetelmällisiä valintoja epistemologisten lähtöoletusten sekä aineistonkeruuseen linkittyvien metodien luotettavuuden suhteen. Toiseksi tarkastelen tutkimuksen tavoitteistoa, joka on merkittävä tutkimuksen oikeinkäytettävyydessä.

Laadullisessa tutkimuksessa painottuu totuuden löytäminen tutkittavana olevasta ilmiöstä. Tällöin kvalitatiivisen tai kvantitatiivisen tutkimuksen vertailevan puntaroinnin sijaan korostuu pyrkimys päästä mahdollisimman lähelle totuutta. (Metsämuuronen, 2005, 197.) Laadullisessa tutkimuksessa liikutaan jatkuvasti sisällä tutkimusprosessissa. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksen etenemisen vaiheet eivät välttämättä ole etukäteen jäseneltävissä, samoin kuin aineistonkeruuta koskevat valinnat muotoutuvat tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi, 2010, 70.) Varto painottaakin, että tutkimus on aina altis yllätyksille, eikä mitään tiettyä menetelmää voida etukäteen määrittää oikeaksi (Varto, 2011, 13-14). Tutkimuskysymyksen näyttämä suunta, samoin kuin sen uudelleen hioutuminen ja menetelmälliset valinnat määrittävät näin tutkittavan kohteen antaman tiedon ja sitä ohjaavan suunnan mukaan. Laadullinen lähestymistapa edellyttääkin tutkijalta jatkuvaa oman tietoisuuden kehittymistä ja valmiutta tutkimuksellisiin uudelleenlinjauksiin (Kiviniemi, 2010, 70). Tämä linjaus on kulkenut mukana jatkuvasti tutkimusprosessissa. Teorianmuodostus on ollut jatkuvassa vuoropuhelussa aineistonkeruun ja aineiston analyysin kanssa.

Hermeneuttisen tiedonrakentumisen kehämäisen vuoropuhelun tavoin Hirsijärvi ja Hurme (1988, 26) korostavat tutkimushaastattelun teossa ennakkoon perehtymistä tutkimusaiheeseen. Tutkimuksen kannalta tällainen hermeneuttinen lähtöoletus on ollut ohjaava suunta-
viiva ja näin avannut tietä aineiston hankinnalle ja sitä kautta myöskin tulkinnalle. Kuitenkin
ennakkoon hankittu tutkimus- ja taustatieto ohjaa käsityksiä ja tätä kautta tehtyjä valintoja
tutkimuksenteossa. Keskustelevalla tutkimuksenteolla on vertaileva, rakentava ja laajentava
etunsa, mutta se toisaalta myöskin ohjaa tutkimuksen etenemistä. Ennalta suunniteltu haas-
tattelu on metodina tutkijalähtöinen niin aiheen valinnan, haastattelun kulun, rooliasetelman
kuin spontaaniudenkin suhteen (Hirsijärvi ja Hurme, 27). Näin haastattelun etukäteissuun-
nittelu on ohjannut sitä, mitä halutaan tietää ja etukäteisaineiston hankinta taas sitä, mihin
verrattuna saatua tietoa käsitellään. Tätä epistemologista valintaa tulee puntaroida luotetta-
vuuden suhteen niin kyseisen tutkimuksen kannalta kuin yleensä ottaenkin tieteen kentällä
tutkimuksenteossa.

Fenomenologisen lähtöoletuksensa vuoksi tutkimus painottaa haastateltavien subjektiivisia
merkityksenantoja, mikä mahdollistaa suoran kuulemisen karrikoitujen vaihtoehtojen aset-
tamisen sijaan. Tällöin kokemukset mahdollistavat nimenomaan prosessin syvätasaisen
avautumisen. Tämä antaa painoarvoa kokemusten oikeellisuudelle niiden luotettavuuden
suhteen.

Kiviniemi korostaa joustavuuden merkitystä aineistonhankinnassa. Hän painottaa tutkimus-
prosessin ja tutkimustehtävän muuntuessa sen merkitystä, että aineistonkeruun ja tutkimus-
menetelmien tulee mukautua tutkimusprosessin aikana tapahtuviin muutoksiin. (Kiviniemi,
2010, 76-78.) Aineistonkeruussa onkin nimenomaisesti painotettu joustavuutta sen suhteen,
että saatu aineisto olisi mahdollisimman relevanttia. Tutkimusaineiston hankinta on ollut
monivaiheista ja tarkastelevaa. Aineistonhankintametodissa on kuunneltu haastateltavan
mielipidettä; H1 on antanut haastattelun puhelimitse, kun taas H2 kirjallisesti. Tämä tuo lu-
otettavuuden suhteen painoarvon haastateltavan ominaisimmalle tavalle kertoa kokemuksis-
taan. H1 vastasi spontaanisti ja saman tien, kun taas H2 mietti vastauksiaan erityisen tarkasti
ja vastasi vasta sitten kun oli löytänyt kokemuksilleen parhaan kuvattavuuden. Tämä tuo
luotettavuuden suhteen hieman erilaiset tarkastelukontekstit. H1:n vastaukset kertovat rehel-
lisesti ensimmäiset mieleen tulleet kokemukset, mutta jää kysymykseksi, olisiko vastauk-
sissa ollut eroja, jos aihetta olisi annettu miettiä ensiksi muutaman viikon ajan. H2 taas on
pohtinut vastauksiaan useamman viikon, joten päädyttyyn lopputulokseen pääseminen on
ollut syvään harkittua. Tällöin itsereflektiota on tehty syvällisesti ja vastaaminen on koettu

rehellisuuden puitteissa tärkeäksi. Lisäksi toistuva tarkastelu vastauksien oikean analysoinnin ja tulkinnan suhteen tuo painoarvoa lopullisten tutkimustulosten onnistuneisuudelle.

Menetelmien oikeellisuuden rinnalla tutkimuksen tavoitteisto on luotettavan käytettävyyden varmistamiseksi toinen merkittävä tekijä. Tutkimuksen tavoite näin rajaa tutkimuksen tulokellisuutta. Laadullinen aineisto ei sellaisenaan kuvaa todellisuutta, vaan tutkimuksessa käytetty tarkastelunäkökulma raamittaa tutkimuksen kannalta olennaisen aineiston (Kiviniemi, 2010, 73). Tutkimus ottaa kantaa kuvataiteen roolista suhteessa hyvinvointiin sekä avaa kuvallisen työskentelyn hyvinvointiin johtavia metodeja. Tutkimuskysymysten ohjaama tavoite huomioiden tutkimusta voidaan hyödyntää tarkoituksenmukaisesti ja sitä voidaan käyttää tutkimustulosten mukaisesti eri toimijoiden taideprosessien erilaisuudet huomioon ottaen. Tarkastelunäkökulman määräämä rajautuvuus ja tutkimuksen tarkoituksiperä muistaen tutkimusta voidaan käyttää oikein ja hyödyntää niin yksittäisissä kuin laajoissakin mittakaavoissa.

6.4 Jatkotutkimuskysymykset

Tutkimuksen painottuessa vahvasti hermeneuttiseen tiedonrakentumisen metodiin jää avoimeksi, olisiko samaa aihepiiriä käsittelevällä tutkimuksella jotakin muuta erityislaatuista annettavaa, mikäli lähtöoletuksista, hypoteeseista ja käsitteiden etukäteismäärittelyistä pyritään tietoisesti eroon ja liikkeelle lähdetään täysin avoimin mielin. Tällöin aineistonhankinnassa voisi toimia avoin empiirinen tilanne, jossa aineistonhankinta tehtäisiin ilman mitään etukäteismäärittelyjä sen suhteen, mihin asioihin huomio havainnointitilanteessa kiinnitetään tai mitä kysymyksiä haastattelussa esitetään. Näin kyseisen jatkotutkimusidean tutkimuskysymyksiä ei voitaisi asettaa ennalta, vaan ne muotoutuisivat tutkimuksen empiirisen osuuden kautta.

Avoin havainnointi- tai haastattelumenetelmä asettaa kuitenkin haasteeksi, että vaikka aikaisempaan tiede- ja tutkimuskirjallisuuteen perehtymisestä pyrittäisiin eroon, ovat kuitenkin tutkijan omat ennakoasenteet ja niistä käsin tehdyt tulkinnat mukana havainnointitilanteessa. Näin aineisto tulisikin tallentaa ja käsitellä ja tulkita monipuolisessa tutkijaryhmässä, jolloin tulkinta saisi mahdollisimman monipuolisesti värittyneen kontekstin.

Avoimen tutkimusmetodin lisäksi tutkimuksen aihepiiriä voisi käsitellä kvantitatiivisen, laajaan ja monipuoliseen otantaryhmään painottuvan menetelmän kautta. Tutkimus antaa tietoa

taiteellisen prosessin moninaisuuksista ja eroista, mutta määrällinen tutkimus antaisi lisäarvoa kartoittaessaan, kuinka suuri osuus ihmisistä nauttii kuvallisesta tuottamisesta, kykenee taiteelliseen prosessiin tai kokee sen vaikuttavan hyvinvointiinsa. Tämä näyttäisi suuntaa sille, voidaanko kuvataidetta hyödyntää yleisesti hyvinvoinnin tukemisen keinona tai vaa- tiiko se jotakin lähtöoletuksia toimiessaan hyvinvoinnin tukijana.

Tutkimuksen tuottaessa sekä Siitosen (1999) hyvinvoinnin rakennustekijöiden mukaisia että päinvastaisia näkemyksiä hyvinvoinnin rakentumisen luonteesta olisi korrekta selvittää, onko olemassa pätevämpää, ihmisille yleisesti soveltuvaa hyvinvoinnin rakentumisen pro- sessia, vai ovatko hyvinvoinnin rakentumisen osatekijät aina niin yksilöllisiä kuin tutkimuk- sen henkilöiden kokemukset selittävät.

Samaa aihepiiriä, niin avoimena, määrällisenä kuin syventävänäkin tutkittaessa tulisi paino- arvoa ja vertailukontekstia niin tehdyn tutkimuksen itsensä kannalta kuin laajemmankin hy- vinvointia ja kuvataidetta käsittelevän tiedekeskustelun suhteen. Erityisesti kuitenkin tutki- muksen merkityksen laajentamiseksi olisi merkittävää tutkia sisällöllisiä aiheita, kuten hy- vinvoinnin rakentumista ja kuvataiteen prosessinomaisuutta.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. 44-48, 275-276
- Bardy, M. 1996. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Taide keskellä elämää. (2007.) (toim. Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M., & Korhonen, P.), 28
- Bernard, L. M., & Trewin, C. 1977. Taide kautta aikojen. Englanninkielinen alkuteos: Macmillan Encyclopedia of Art. Helsinki: Tammi. 200-255.
- Catterall, J. S. 2009. Doing well and doing good by doing art: A 12-year national study of education in the visual and performing arts. Los Angeles: Imagination Group.
- Dewey, J. 1934. Taide kokemuksena. Englanninkielinen alkuteos: Art as Experience.
- Fineberg, J. (toim.) 2006. When we were young. New perspectives on the art of the child. Los Angeles: University of California Press.
- Hirsijärvi, S., & Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hyypä, M. T., & Liikanen H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hyypä, M. T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Jaatinen, P-M. 30.12.2015. Tarkkuutta taide- ja hyvinvointitutkimukseen käsitteiden käyttöön. Väitökset. TAHITI 04/2015. <http://tahiti.fi/04-2015/vaitokset/tarkkuutta-taide-ja-hyvinvointitutkimukseen-kasitteiden-kayttoon/>
- Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (2010.) (toim. Aaltola, J., & Valli, R.) Jyväskylä: PS-kustannus. 70, 73, 76-78.
- Koro-Ljungberg, M. 2005. Tietoteoreettinen validiteettitarkastelu laadullisessa tutkimuksessa. Kasvatus 36 (4), 274–284. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/36/4/tietoteo.pdf>

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., & Himberg, T. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <<http://www.jyu.fi/mehu>>. (Viitattu 15.07.2016.)

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 197.

Ojala, H. 2003. Laadullisen tutkimuksen vakuuttavuudesta. Aikuiskasvatus 3/2003 Keskustelua ja puheenvuoroja, 235-236.

Phillips, D. C., & Burbules, N. C. 2000. Postpositivism and Educational Research. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Piironen, L. 1995. Leikissä taiteen ainekset. Teoksessa: Kuvien maailma. (1995.) (toim. Grönholm, I.) Helsinki: Opetushallitus. 17.

Pääjoki, T. 2006. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen käsikirja. (2011.) (toim. Hujala E., & Turja L.) Jyväskylä: PS-kustannus.

Russell, B. 1930. The Conquest of Happiness. London: George Allen & Unwin.

Sandqvist, V. 1999. Miten olen taiteen tutkimuksessa. Teoksessa: Taide, kertomus ja identiteetti. (1999.) (toim. Houni, P., & Paavolainen, P.) Helsinki: Yliopistopaino. 66-82.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Sederholm, H. 2000. Tämäkö taidetta. Porvoo: WSOY.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.

Varto, J. 2011. Miksi miettiä metodologioita? Teoksessa: Tutkimusmatkalla. Metodologia, teoria ja filosofia kasvatustutkimuksessa. (2011.) (toim. Holma, K., & Mälkki, K.) 13-14.